

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 32 (2818)

Пятніца, 6 жніўня 1976 г.

Цана 8 кап.

ВЯЛІКІ ХЛЕБ

«Хлеб-бацюна», «хлеб — усяму галава», — гэтыя мудрыя народныя вызначэнні, з'явіўшыся ў глыбокую даўніну, не згубілі свайго зместу і ў наш час. Навокал нас грукоча напружаны касмічны век. З'явіліся сотні новых прафесій, адна складаней за другую. Але прафесія хлебараба ў нашай краіне адна з самых ганаровых.

Разгортваецца па Беларусі жніво. Вядома, першымі пачалі яго на поўдні рэспублікі, у Брэсцкай і Гомельскай абласцях. Патокі збажыны хлынулі з шырокіх рукавоў камбайнаў у самазвалы і грузавікі. Пайшоў хлеб першага года дзесятай пяцігодкі. Нягледзячы на цяжкія вясны і лета, вырашчаны добры ўраджай. У саўгасе «Аравічы» Хойніцкага раёна першымі пачалі ўборку механізатары Ф. І. Балабанаў і Н. Я. Кулакоўскі. Ячменнае поле тут дае каля 35 цэнтнераў з гектара. У калгасе «Краіна Саветаў» Слуцкага раёна таксама радуюцца ўраджаю — там намалочваюць па 30 цэнтнераў з гектара. На дарогах рэспублікі, што вядуць да элеватараў, стала цесна — ідуць машыны і аўтапаязды.

Дэвіз у хлебарабаў адзін: «Не пакінем у полі ніводнага зярняці». У гэтым дэвізе, як у лютэрку, адбіваецца працавітасць чалавека, клопат людзей пра Радзіму, пра яе магутнасць і багацце. Мы стаім на ўсіх вятрах нашага неспакойнага веку. На нас глядзяць зблізку і здалёку. Мы — новыя людзі новай сацыялістычнай фармацыі. Ва ўсім мы павінны паказаць прыклад. Як трэба хораша жыць, як трэба сябраваць, радавацца поспехам, як трэба працаваць, тварыць, здзяйсняць, ісці толькі ўперад, у прыгожую будучыню.

Сялетні год выдаўся незвычайны. Хай малавата вясной было сонца. Але людзі адчувалі цеплыню і вялікую радасць — ім свяціла сонца XXV з'езда роднай Камуністычнай партыі. На пяць гадоў уперад распісаны нашы працоўныя будні.

У першы год пяцігодкі хле-

Бескрайняй залатой ніве, шчодрой Хойніцкай зямлі ўсміхаецца Герой Сацыялістычнай Працы Люцыян Васільевіч САКОУСКІ.

баробы краіны паабяцалі вырасціць багаты ўраджай. Дакладна вызначаны лічбы намалоту збожжавых з гектара. Але такі характар у савецкага чалавека — перасягнуць мяжу мажлівага, знайсці рэзервы, выйсці праз любыя перашкоды наперад. Гэта яскрава адзначаецца і ў пісьме Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева, адрасаваным працаўнікам Краснадарскага краю. Кубанцы рашылі ў гэтым годзе прадаць дзяржаве 4 мільёны 400 тысяч тон збожжжа — значна больш устаноўленага плана і прынятымі абавязацельствамі. Леанід Ільіч шчыра павітаў іх з высокай патрыятычнай ініцыятывай. Пачын кубанцаў падхоплены шырока і ў нашай рэспубліцы. З Брэстчыны і Гомельшчыны, Магілёўшчыны і Гродзеншчыны — адуюць ідуць шчырыя водгукі на іх. Так, хлебарабы Слонімскага раёна рашылі здаць у засеку дзяржаве 11 тысяч 300 тон збожжжа, значна больш плана. Новыя павышаныя абавязацельствы прынялі сельскія працаўнікі Слуцкага, Мінскага, Докшыцкага і іншых раёнаў.

Абавязацельствы — гэта не проста лічбы і словы, гэта святая клятва, за якой стаіць моцны і мужны савецкі характар.

Мікола ГАМОЛКА.

Хойнікі, Калгас «Кастрычнік». Ідзе жніво...

Фота В. ЛЕАНДАВА.

ФОТАЛЕТАПІС ПЯЦІГОДКІ

Расце і наўне наша Беларусь! Тры здымкі — тры маршруты па нашай рэспубліцы. Яснае жнівеньскае неба над Лукомльскай ДРЭС — флагманам беларускай энергетыкі. На адкрытым размеркавальным устроістве ідзе рамонт паветраных выключачеляў. Гэта на здымку. А што за ім? Згуртаваны, мужны калектыв энергетыкаў, які нядаўна рапартаваў аб выпрацоўцы пяцідзiesiąтага мільярда кілават-гадзін электраэнергіі з моманту пуску першага энергаблока.

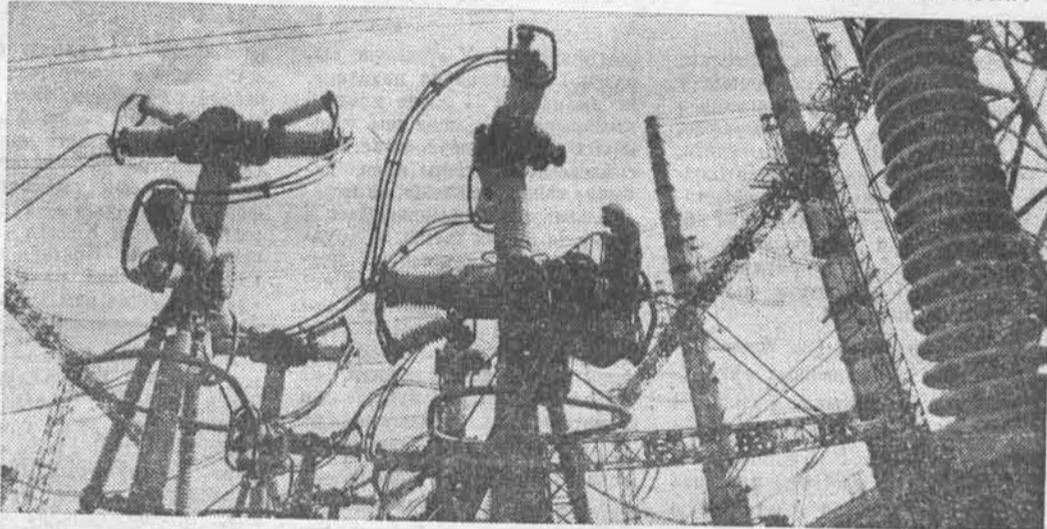
І як жа прыемна даведацца, што амаль на месц раней устаноўленага тэрміну выкананы праектны план выпуску новых мадэляў «ММВЗ-3115» на Мінскім мотавеласіпедным заводзе! Вось другі здымак. Ён пераносіць нас на зборачны канвеев завода. Выдатна працу-

юць на зборцы камсамолкі, ударнікі камуністычнай працы Галіна Слўрук і Вольга Казлова.

А трэці здымак... Ён зроблены на Гродзенскім прадзільна-нітачным камбінаце імя XXV з'езда КПСС, калектыв якога працуе пад дэвізам «Першаму году дзясцітай пяцігодкі — ударную працу і высокую якасць прадукцыі!». Словы працаўнікоў не разыходзяцца са справай. У прадзільным цэху другой чаргі — змена, якой кіруе майстар, камуніст Клаўдзія Уладзіміраўна Табола. Гэты дружны калектыв выпускае кожную змену па 600 кілаграмаў пражы звыш плана.

Злева направа: прадзільшчыцы Марыя Мурашка, Лідзія Котава, майстар Клаўдзія Табола і прадзільшчыца Алена Шышко.

Фота М. МІНКОВІЧА.

— Мікола Гаўрылавіч, як вядома, вялікай папулярнасцю ў чытачоў карыстаюцца зборы твораў нашых вядомых пісьмемнікаў, а таксама адна і двухтомнікі выбранага. Чым жа парадзе выдавецтва ў наступным годзе?

— Завяршаецца выданне спадчыны народнага песняра рэспублікі Я. Коласа. У апошніх, трынаццатым і чатырнаццатым тамах, будуць змешчаны яго пісьмы, дзёнікі, летапіс жыцця і творчасці пісьмемніка, паказальнік імен і алфавітны паказальнік.

У чацвёртым і пятым тамах сямітомнага збору твораў народнага паэта рэспублікі П. Броўкі друкуюцца вершы, паэма «Дума пра бясмерце», раман «Калі зліваюцца рэкі».

Чытачы атрымаюць і апошні, пяты том збору твораў народнага паэта БССР А. Куляшова. Змест яго складуць паэмы, напісаныя ў ранні перыяд творчасці: «Крыўда», «Аманал», «Антон Шкандыба» і іншыя, а таксама вершы апошніх гадоў і паэма «Варшаўскі шлях», прысвечаная памяці А. Твардоўскага.

Як паведамлялася ўжо, выйдзе першыя два тама новага, шасцітомнага збору твораў народнага пісьмемніка Беларусі І. Шамякіна.

Чытачы пазнаёмяцца з двухтомнікамі выбранага твораў А. Адамовіча, Я. Васіліска, А. Звонака, В. Вольскага; адпатовнікамі — Я. Купалы, Я. Нёманскага, С. Дзяржы, М. Калічынскага, Я. Непачаловіча і іншых.

Многіх зацікавіць і двухтомны анталогічны зборнік «Беларускі савецкі нарыс», выданне, якое з'яўляецца першай спробай сабраць разам усё лепшае з беларускай дакументальнай літаратуры і прысвячаецца 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

Калі ўжо гаворка зайшла пра выбранае, нельга не ўспомніць і пра нашыя серыйныя выданні, якія выходзяць па працягу некалькіх гадоў. «Бібліятэка беларускай прозы» папоўніцца кнігамі Р. Сабаленкі і У. Дамашэвіча, а выбранае М. Багдановіча, М. Аўрамчыка, А. Астрэйкі, С. Гаўрусёва ўвайдзе ў чарговую томікі «Бібліятэкі беларускай паэзіі».

— А цяпер, калі ласка, пра арыгінальную літаратуру. Пачнем, можа, з прозы?

— Адбудзецца сустрэча з новай кнігай народнага пісьмемніка Беларусі І. Мележа

Кнігі 1977-га

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

На пытанні нашага карэспандэнта адказвае дырэктар выдавецтва М. ТКАЧОУ.

«Першая кніга. Ваенны дзёнік».

«Апраўданне крыві» — раман І. Чыгрынава, які працягвае тэму рамана «Плач пералёк».

Змест кнігі Я. Брыля «Акрая хлеба» складлі апавесць «Ніжнія Байдуны», а таксама апавяданні, місіяжоры, эсэ, у выніку падарожжаў па нашай краіне і за мяжой. Прыгажосць чалавечай душы, аптымізм нашых сучаснікаў — галоўнае ў творах пісьмемніка.

Дзёнікавыя запісы, нарысы, апавяданні аб уземаадносінах дзяцей і дарослых увайшлі ў зборнік В. Віткі «Дзедзі і мы». Кніга гэтая — роздум пісьмемніка аб тым, што яго хвалюе і непакоіць: у чым яго запаветны ідэал сучаснага чалавека, як разумее і бачыць ён жыццё.

«Замець жаўталісця» — такой назвай аб'яднаны тры новыя апавесці і апавяданні І. Навуменкі. Творы напісаны з добрым веданнем псіхалогіі, унутранага свету герояў.

М. Гроднеў шмат гадоў вывучаў жыццё калектыву Мінскага трактарнага завода. Сабраны матэрыял і лёг у аснову рамана «Салодкі боль».

Выходзяць таксама новыя кнігі «Два дні і дзве ночы» А. Асіпенкі, «Мыс Добрай Надзеі» А. Васіліска, «Пакінь нас, трывога» П. Кавалёва, «Абяцанне» М. Паракневіча і іншыя.

— А што новага ў беларускай дакументалістыцы?

— Пачнем выдаваць новую бібліятэчку «У сузор'і сярпа і молат». У наступным годзе ў ёй выйдзе першыя кнігі.

Хлеббаробы, меліяратары, будаўнікі, вучоныя нашай рэспублікі — вось галоўныя героі нарысаў, якія складлі змест кнігі І. Дуброўскага «Гамоніць Палессе». Героі твораў І. Папчанкі «Жодзіска хроніка» — будаўнікі магутных «БелАЗаў». У кнігу Г. Пашкова «Будзенья ў святла» увайшлі два нарысы.

«На перападзе» — расказ аб будаўніках Беларускага шынпага камбіната. «За асецінай Лошыцай» — нарыс, у якім аўтар стварае партрэт лаўрэата Дзяр-

жаўнай прэміі СССР, заслужанага будаўніка БССР, кавалера ордэна Леніна І. Пацераўчанкі.

— Некалькі слоў пра кнігі маладых...

— У нас штогод выходзіць нямала першых кніжак празікаў, паэтаў, крытыкаў. У наступным годзе дэбютуе зборнікам апавяданняў «Ветраны дзень» М. Воранаў. Герой яго твораў — пятагон, леспікі, калгаснікі. У простых, а часам і складаных сітуацыях раскрываюць яны свой духоўны свет, характар, адносіны да іншых людзей, да прыроды.

І. Пашко па прафесіі настаўнік, шмат выступаў у рэспубліканскай перыядыцы. Лепшыя яго апавяданні і складлі змест кнігі «Чырвоная клубніка».

Серыя «Першая кніга паэта» папоўніцца зборнікамі «Армейскія будні» К. Ільшчыца, «Я ўяўляю гэта так...» Н. Татур і іншымі.

— Раскажыце падрабязней пра кнігі нашых паэтаў...

— Са зборнікам «Прынамсі», у які увайшлі гумарэскі, фельетоны, пародыі, а таксама цікавая і своеасаблівая паэма «Смаргонская акадэмія», выступіць Р. Бардулі.

«Дрэва на востраве» — пятая кніга вершаў А. Грачаўківа. Імкненне да жыццёвай гармоніі — у працы, каханні, ва ўзаемаадносінах паміж людзьмі — вось асноўныя тэмы новага зборніка.

Вершы і паэмы, якія пісаліся апошнія чатыры гады, Е. Лось уключыла ў зборнік «Лірыка ліпеня». Творы паэтэсы прысвечаны нашаму сучасніку, услэдняюць яго высокія пачуцці.

Аб сённяшнім дні і аб перажытым новай кніга А. Русецкага «Позірк».

У цэнтры увагі Я. Сіпакова ў зборніку вершаў «У поўдзень, да надзі...» — наш сучаснік, яго клопаты і радасці.

Яшчэ адна кніга, якая зацікавіць сапраўдных аматараў паэзіі — «Зварот да слова». Аўтар яе — А. Вечар — шпёр вядомы вучоны, акадэмік АН БССР, з першымі вершамі вы-

ступіў яшчэ ў 30-я гады і наранейшаму не расстаецца з паэзіяй.

Шмат выходзіць другіх кніжак паэтаў — «Жытнёвае поле» Б. Беліжэнкі, «Рака часу» Ю. Багданова, «Акіно ўвосень» Т. Бондар, «Не сышліся характарамі» М. Вяршыціна, «Вялікая Лыжка» Р. Яўсеева, «Мелодыя святла» В. Жуковіча і іншых аўтараў.

— Што ж новага, Мікола Гаўрылавіч, прапануюць крытыкі і літаратуразнаўцы?

— «Вернасць прызынанню» — манаграфія Дэм. Бугаёва пра народнага пісьмемніка Беларусі І. Мележа.

Выходзіць кніга літаратуразнаўчых і публіцыстычных артыкулаў народнага паэта Беларусі П. Панчанкі «На паэтычным небасхіле».

Сярод навінак — зборнікі «Вачамі сяброў» А. Гардзіскага, «Ветразі Адмысея» Ул. Калесніка, «І нясе яна дар...» В. Рагойшы, «Узрушанасць» Я. Шапакоўскага, «У свеце мастацкага твора» А. Яскевіча.

— Пераклады нездарма называюць мастамі дружбы. Як жа яны будуць мацавацца ў наступным годзе?

— На рускай мове ў дапоўненым выглядзе выходзіць кніга паэзіі народнага паэта Беларусі М. Танка «Нарачанскія сосны». Новамі кнігамі папоўніцца серыя «Белорусский роман» — «Каласы пад сярпом тваім» Ул. Караткевіча, «Месіжы» І. Пташніківа, «Расстаёмся ненадоўга» А. Кулакоўскага; «Бібліятэка беларускай прозы» — «Абеліск. Дажыць да світаня» В. Быкава, «Першае каханне» А. Марціновіча ў перакладзе на рускую мову.

Выходзіць двухтомная «Анталогія літоўскай савецкай паэзіі», том «Сучасная венгерская паэзія», а ў серыі «Паэзія народаў СССР» — «Выбранае» М. Браўна, «Матчына слова» Б. Сіпакоўскага, «Журавы над полем» М. Ханінава і інш.

Для бібліятэчкі «Паэзія народаў свету» Я. Сіпакоў пераклаў шэдэўр сусветнай паэзіі, кнігу У. Уйтмена «Лісце травы».

Гэтую ж серыю папоўняць зборнікі «Вершы» Т. Хрусьлеўскага, «Сем пудаў свету» (апошні — своеасаблівае творчае справаздача паэта-перакладчыка Я. Семяжона).

Традыцыйным стаў выпуск зборніка «Даліглядзі». У наступным годзе выйдзе яго трэці выпуск.

Творы пісьмемнікаў народаў СССР прадстаўлены раманам І. Друцэ «Цяжар нашай дабрый».

З раманамі замежных пісьмемнікаў на беларускай мове выдаюцца «Прысуджэнне прэміі» Г. дэ Бройна (з нямецкай), «Вялікая вада» Б. Ногейла (з чэшскай), «Дзіця ўраган» К. Прычард (з англійскай), а таксама «Выбрапае» Я. Івашкевіча і зборнік «Апавяданні сучасных румынскіх пісьмемнікаў».

— Мастацкія густы ў кожнага з нас фарміруюцца з маленства. Чым жа парадзе, Мікола Гаўрылавіч, выдавецтва сваіх юных чытачоў?

— Чытачам сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту прапануем апавесці «Малюкі дзяціства» А. Бялёвіча, «Юнацтва прышло» Ю. Багушэвіча, «Дзве дарогі» Г. Васілеўскага, «Навальніца ў пачатку мая» Хв. Жычкі, «Мой трэці раунд» М. Кацюшэнкі, «Жаўрукі над Хатыншю» А. Кобец-Філімонавай, «Сцежкі» А. Пальчэўскага, зборнікі апавяданняў В. Гарбука, І. Гурскага, П. Ткачова, нарысы Г. Нужковай, Д. Сімановіча. Выходзіць кнігі паэзіі, перакладная літаратура.

Для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту — і кніжкі-малючкі, і зборнікі з серыі «Казка за казкай», «Мая першая кніжка» і арыгінальныя творы нашых пісьмемнікаў, пераклады класікі — рускай, савецкай і літаратур народнаў СССР, твораў замежных пісьмемнікаў.

Мы і ў далейшым, сказаў у заключэнне М. Ткачоў, будзем прыкладаць шмат намаганняў, каб чытачы больш атрымлівалі кніг высокамастацкіх, вартых нашага часу і велічных планаў партыі. Паўсядзённым кірункам у нашай рабоце з'яўляюцца словы Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева: «Галоўным крытэрыем ацэнкі грамадскай значнасці любога твора, зразумела, была і застаецца яго ідэйная накіраванасць».

Інтэрв'ю правіў Алякс. МАРЦІНОВІЧ.

ЧАСТА даводзіцца чуць дакоры ў адрас літаратурнай крытыкі: яна, маўляў, не асвятляе, не адпавядае, адстае... Што ж, прэчэнь не выпадае: прыкладаў яе марудлівасці, спрошчанасці сапраўды многа. Толькі трэба аддаваць належнае сапраўднай крытыцы, тым кнігам, што ўзбагачаюць і літаратуру, і нас, чытачоў. Есць жа ў нас і такія літаратурна-крытычныя кнігі, якія нібы працягваюць адкрыцці пісьменніка, памнажаюць духоўныя і душэўныя здабыткі, што дае нам чытанне мастацкай літаратуры. Пакуль што, на жаль, не заўсёды чуецца водгалас на іх у друку, а словы пісьменніка прызнавання і чытацкай удзячнасці надараюцца яшчэ радзей.

М. Стральцоў. У полі зроку. Літаратурна-крытычныя артыкулы і асэ. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1976.

У прыватнасці, мы можам гэта сказаць пра пазначаны маштабнасцю, аналітычнай глыбінёй і творчай культурай такія выданні апошніх гадоў, як «Кніга пра паэзію» Р. Бярозкіна, «Далягляды беларускай прозы» А. Адамовіча, «Скарбы» Р. Шкрабы, «Зорны спеў» Ул. Калесніка, «Абрысы» Ул. Юрэвіча...

Вось і яшчэ адна такая кніга — «У полі зроку» М. Стральцова. Моцная канкрэтным аналізам і абгудняльнай думкай, гнуткая ў падыходзе, жанрава разнастайная і выразная стылем, гэта кніга пашырае абсягі нашых уяўленняў пра творы і пісьменнікаў, якія «ў полі зроку» аўтара, пра літаратуру наогул — яе сувязі з часам і грамадствам, складанае і поўнае драматызму развіццё, яе ўрокі праўды і характава.

Адметная якасць кнігі — аргументная з'яднанасць у ёй аб'ектыўна-крытычнага, шырокага і шматграннага асэнсавання мастацкай літаратуры з той «суб'ектыўнасцю» прафесійна-пранікнёным поглядам «знутры», што ўласцівы звычайна крытычнай прозе пісьменнікаў. Пра подступы да тэмы, развіццё задумкі, рэалізацыю магчымасцей жанру, пра інтэлектуальны і пошук, пра мастацкую, чалавечазнаўчую вартасць твораў гаворыцца тут вельмі асабіста, на аснове ўласна-аўтарскага творчага вопыту.

Упэўненасць тону вынікае з выпаданасці думак і аўтарскай перакананасці. Але катэгарычнасці тут няма. М. Стральцоў паўсюдна ўнікае зададзенасці, нарматыўнага канструавання і схем. Яго не дакідае жывое адчуванне творчага працэсу, веданне і разуменне законаў эстэтычнага ўспрыняцця, асабістасцей чытацкай псіхалогіі.

У кнізе ідзе гаворка пра асобных пісьменнікаў, але аўтар увесь час трымае пад увагай агульналітаратурныя праблемы: пісьменнік і час, літаратура і народ. Пры гэтым ён

звяртаецца ў першую чаргу да пісьменніка, да яго асобы, да маральна-грамадзянскага, духоўна-творчага патэнцыялу таленту.

«Лепшая павага да пісьменніка — шчырасць...», — гаворыць ён. І ў кнізе вядзецца шчыра, ва ўсім патрабавальнай размова аб абавязку і прызнанні пісьменніка, аб неабходнасці быць самім сабою, не здрабняцца славалюбствам і зайздрасцю («у літаратуры ні-

дыдуальнае, асабістае судзілішча з аб'ектыўнай грамадскай і агульналітаратурнай неабходнасцю).

Так набілі ў вытлумачэнні М. Стральцова нязнаны раней змест пошукі раняга Чорнага (артыкул «Прысвячацца радасці»). Рух, мастацкі рост Чорнага-апавядальніка разгледжаны ў сукупнасці многіх аспектаў, у матываванай, тонка выяўленай сувязі эмацыянальных, псіхалагічных, сацыяль-

у артыкуле лаканічнае і ёмістае вызначэнне коласаўскага паэтычнага стылю, змястоўна супастаўленага з купалаўскім, характарыстыку наватарскай грамадзянскай пазіцыі паэта, бліскучае пранікненне ў сакрэты коласаўскага «гожства, сугалосся», раскрыццё ідэяна-эстэтычных абсягаў Коласа-лірыка... А разам з гэтым ёсць у артыкуле і роздум аб дэмакратызме, народнасці літаратуры, аб выяўленні ў літаратуры

ПРАЦЯГ АДКРЫЦЦА

колі не будзе цесна талентам, цесна тым, хто становіцца ў чаргу па лаўры), змагацца з абывакавасцю, няшчырасцю, лянотай. Вузка-спажывенкім, згаістым адносінам да творчасці, літаратурнаму прыстаўанству, самаздаволенай абмежаванасці аўтар кнігі супрацьстаўляе сапраўднае мастацтва і адпаведны яму лад творчых паводзінь.

М. Стральцоў (мы ведаем гэта і па яго ранейшых артыкулах, кнігах «Жыццё ў слове» і «Загадка Багдановіча») умее вельмі свежа і па-сённяшняму перачытаць класіку, паказваць яе глыбінную і шматгранную сувязь з сучаснасцю, раскрыць у складаным руху і развіцці велізарны ідэяна-мастацкі свет выдатнейшых майстроў нашай літаратуры.

Чытаем артыкулы пра Коласа, Чорнага, Гарэцкага. У кожным выпадку даследчык не проста аналізуе зробленае, дасягнутае пісьменнікамі. Ён пільна прыглядаецца да таго, як ішлі яны да сваіх адкрыццяў, чаго шукалі, чым кіраваліся. Біруцца пад увагу і ідэяны скіраванасць, і стылявыя, сюжэтныя, жанравыя пошукі. Ін-

ных фактараў. У артыкуле выразна і пераканаўча паказана, як змяняецца і расце маштаб вымярэння пісьменнікам жыццёвых з'яў — «перарастае адасоблена-псіхалагічны план, павявае сэнс грамадскі», як пераадольваюцца сацыялагічныя і ўсялякія іншыя схемы, як трудна — былі і «хваравітыя зрывы ў аналіз падсвядомага, у натуралізм», і абстрактная пацучэбнасць, і паўторы, і незавершанасць эксперыменту — ішоў мастак да пастаўленай ім вялікай задачы, як дужаўся ён з матэрыялам, традыцыямі, як выпрацоўваў сваю мерку чалавека і падзей, «авалодваў аб'ёмнасцю, рэльефнасцю мастацкага пісьма» і ўсё павялічваў ношу задач, планаў, абавязкаў.

Уражвае паўната аналізу, пазбаўленага ўсякай прадвызначанасці. Стральцоў-даследчык пагружаны ў творы, іх эстэтычную рэальнасць ён бачыць у мностве ўласцівых ім якасцей і ў перспектыве творчага шляху пісьменніка, у працэсе, у літаратуры.

Так працягаў М. Стральцоў і лірыку Коласа (артыкул «Адроднае зямлі»). Мы зыходзім

нацыянальнага характару, аб эстэтычнай змястоўнасці савецкай рэчаіснасці, што вызначыла якасныя змены ў літаратуры... Есць развагі пра верш «як самастойную, мастацкі закончаную і ёмістую» жанравую форму. Нарэшце — ёсць і лірычны партрэт Коласа — чалавека і паэта. Постаць класіка паўстае велічай, разам з тым яна становіцца нам яшчэ больш блізкай, зразумелай і дарагой.

Зсэ пра Гарэцкага — «Чалавек з Малой Баганькаўкі». Як лёгка, свабодна, светла-шчымя лёгка выказана гэтае слова пра творцу-майстра! Гэтая «шчыльная» духоўна-эмацыянальная атмасфера гэтага артыкула-сэ... Згодна, суладна яднаюцца настроі і даследаванне. І лёс, і асоба пісьменніка, і яго мастацкія здабыткі бачацца з нейкай асаблівай выразнасцю, што даецца толькі крытыку-мастаку, які з любоўю і патхненнем перачытвае «Сібірскія абразкі» і ўсю спадчыну Гарэцкага. Тут настрой павявае істотную змястоўнасць. Шмат гавораць чытачу і «разбор» твораў Гарэцкага, і спрацыраваныя на сучаснасць думкі крытыка аб тым, якімі якасцямі павінен валодаць сапраўдны апавядальнік, і лірычны адступленне пра Багдановічаву зязюлю, якая «кукуе сёння...

НАМ ВЕЛЬМІ зразумелы клопат У. Дамашэвіча, аўтара апавесці-хронікі «Порахам пахла зямля», які ва ўступным слове да кнігі заклікае братаў на перу не размінацца ў творчасці з ветэранамі вайны, вывучаць і асэнсоўваць перажытае імі і — пісаць, выконваючы свой прафесіянальны абавязак, каб «захаваць для наступных пакаленняў сведчанні і нялёгкае вопыт... гераічнага змагання», бо «не кожны ўдзельнік вайны — літаратар, такіх адзінак; не кожны можа выкласці на паперы ўсё тое, што ён перажыў».

Думасца, У. Дамашэвіч сваім гэтым творам падаў яшчэ адзін добры прыклад творчай актыўнасці, увасобіўшы ў мастацкую хроніку дакументальны матэрыял — біяграфію, баявы

Уладзімір Дамашэвіч. Порахам пахла зямля. Апавесць-хроніка. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

шлях чалавека, які, пачаўшы яшчэ ў пачатку 30-х гадоў трэміновую службу байцом-артылерыстам, стаў кадравым афіцэрам, удзельнічаў у вызваленчым паходзе ў Заходнюю Беларусь, ваяваў з белафінамі, прайшоў з баямі ўсю Вялікую Айчынную вайну і закончыў яе палкоўнікам, камандзірам артылерыйскай брыгады ў Берліне.

Ці мала ў нас такіх ветэранаў вайны, што заслугоўваюць таго, каб стаць героямі таленавітых, цікавых твораў.

Бясспрэчна, гэтая рэч У. Дамашэвічу ўдалася. Але ў пачатку, на першых старонках, сказваецца пэўны пралік аўтара: надта ж здалёку ён пачаў. Надта ж падрабязна і скрупулёзна ў першых раздзелах апавядаецца пра тое, як герой апавесці, малады чалавек з Крычава Глеб Клімёнак разам з іншымі навабранцамі едзе служыць у Чырвоную Армію. Аўтар апісвае ўсю дарогу, як яны едуць чыгункаю ў вагонах-цяплушках, перадае думкі і перажыванні хлопца, яго першыя вайсковыя ўражання і г. д. Думкі ж яго, натуральна, звязаны з домам, які толькі што пакінуў, з сям'ёю, з нязвыкласцю новага становішча. Адным словам, будзённыя, бытавыя і не вельмі каб значныя. Мабыць, таму ўся першая частка кнігі — «Бывай, бацькоўскі парог!» — здаецца занягнута.

Але наступова, па меры нарастання падзей у краіне і свеце, а значыць, і ў жыцці ге-

роя, па меры выхаду аўтара на «аператыўны прастор» апавяданне набывае дынамізм і маштабнасць. Кніга непрыкметна, але ўладарна пачынае захапляць, і, працягваючы яе, хочацца паравяжаць над жыццём і часам, над ваеннай адзесяй беларускага хлопца з Магілёўшчыны — аднаго з многіх і многіх, каго Радзіма ў вельмі складаны і адказны пе-

рыяд гісторыі паклікала стаць воінам, яе абаронцам. Уздыкнуць яшчэ раз, як над брацкай магілай, над словамі аўтарскага прысвячэння:

«Памяці братаў маіх — Міхася Дамашэвіча, Васіля Ждановіча, Мікалая Гардзейчыка і дзядзькоў — Паўла Пальчыка, Рыгора Пільневіча, Аляксея Пільневіча, Ільі Блізюка, што загінулі на вайне з фашызмам».

У творы У. Дамашэвіча прываблівае свежая — у адрозненне ад пашыраных цяпер мемуараў — форма, даверлівая інтанацыя апавядання, а галоўнае — цікавы, значны як асоба герой.

Глеб Клімёнак быў простым і сціплым чалавек, надзвычай працавіты і добрасумленны. Зрэшты, у аснове свайго характару ён застаўся такім на ўсё жыццё. Але ідучы на вайсковую службу, ён марыў толькі пра адно — вярнуцца праз два гады да мірнай працы. Аднак камандаванне, заўважыўшы яго добрыя задаткі, накіравала маладога салдата ў афіцэрскую артылерыйскую шко-

лу. Гэта і прадвызначыла яго далейшы лёс як баявога камандзіра.

У творы даволі пераканаўча раскрыты механізм развіцця героя як асобы, праз канкрэтную справу і выяўленне паказана загартоўка яго характару.

Так, цікавы, напрыклад, эпізод, дзе расказваецца, як кур-

дывізію пад Смаленск, і загадвае артыдывізію маёра Клімёнка быць у прыкрыцці («Абодва яны ведалі, што азначае цяпер застацца ў прыкрыцці»).

«Клімёнак выйшаў з генеральскага бліндажа нейкі абноўлены, па-новаму глядзеў на свет. Гэты свет, засмужаны пажарамі, прапахлы горкім дымам і спаленым порахам, запоўнены грукатам няспяўных баёў, здаўся цяпер Клімёнку нейкім прывабным... Клімёнак лічыў, што нарэшце яму пашэнціла: яму даюць зрабіць нешта значнае, чаго раней неяк не ўдавалася».

Хацелася б звярнуць увагу ў гэтым кароткім урыўку не толькі на тое, пра што гаворыцца, але і ЯК — на стыль, яго дакладнасць і някідкую вобразнасць. У пабудове фразы, тоне выказвання адчуваецца тая блізкасць голасу аўтара і голасу героя, якая ўтварае адметнасць апавядання.

У. Дамашэвіч не проста апісвае прыгоды свайго героя на вайне, а стварае сродкамі мастацкай прозы яго вобраз, паказвае ў шматлікіх сувязях з іншымі персанажамі — жонкай Надзеяй (вельмі цікавыя жаночыя вобразы), сям'ёю Іванкам, байцамі, афіцэрамі і інш. Найбольш мы бачым Глеба Клімёнка ў баявой абстаноўцы, і моманты бою, батальныя сцэны напісаны ўражліва і пераканаўча. А багатая біяграфія героя, якую аўтар праўдзіва адлюстроўвае ў асноўных жыццёвых лініях, служыць яму матэрыялам для развіцця ўласнай канцэпцыі такіх праблем, як чалавек і грамадства, такіх высокіх паняццяў, як Радзіма, абавязак перад ёю, такіх катэ-

Вось адна з тых сітуацый, узноўленых у кнізе, у якой раскрываецца маральная падаснова самаадчування і паводзінь героя перад тварам сур'ёзнай небяспекі.

Генерал Яроменка адводзіць

Анатолий ГРАЧАНІКАЎ

АД ГЭТАЙ ТАЯМНІЧАСЦІ ЖЫВОЙ...

ТВОРЧАЯ СМЕЛАСЦЬ

І ўсё ж зазначу я нясмела
Употаі нават ад сябе,
Што наша хата пастарэла
У нейкай сцішанай журбе.

Бы нешта ёй адной вядома,
Чаго і нам не зразумець,
Ну, вось і ўсё. Ізноў я дома,
Каб зноў удалеч палляцець.

ШЧЫРАЯ РАЗМОВА

— Дружбак асенніх дзён, агорклае імкы, —
Што ў гэтых днях знаходзіш ты, скажы!

Калі вакольны свет аслеплены слатой,
Ты восень называеш залатою...
Ну, добра, папракаць цябе не буду,
Не змыць табе пары асенняй бруды.

Вясну табе я раю славіць, лета.
Якая тут раскоша для паэта,
Якія фарбы, гукі, чысціня,
І ты між іх натхненне, як каня,
Гані у паэтычнай калясніцы.

Хай у здзіўленні аж раскрые рот
Чытач, які ўжо да цудаў звыклы.
Хто з нас не любіць выспелены плод!
А восені глыбокай дух пакіклы, —
Ён не ўзімае нас і не вядзе,
У ім штось ёсць сугучнае бядзе...

— Так. Я натхненне чэрпаю не там,
Дзе прыгажосць расце, цвіце, буе
І сутнасцю сама сябе ўслаўляе.
А там, дзе свет, аддадзены вятрам,
Нібы лісток на зябкае галіне
Паціху адмірае і не гіне.

Ад гэтай таямнічасці жывой
Душа мая трапеча і настрой,
Здаецца, нібы выспеласць прыроды,
Хаваючы вытокі ў глыбіні,
Шукае з светам аднасці і згоды,
І, не знайшоўшы, плача дзень пры дні.

Жаўцеюць у журбе бары і пушчы.
І я тады, — наўздзіў сабе, — відушчы,
Глыбока адчуваю, добра чую,
Цябе, мой сябра, неба і раку.
Дзіўлюся ў захапленні і гарую.
А што яшчэ патрэбна дзіваку!

Назад вярніся, чуеш, ці не!
Чуеш, вярніся назад, пакайся,
Расці, як расло ў лясной глушы,
Не вытыркайся, глыбей хавайся,
Не вытыркайся, нас не смяшы!
Дрэва на выспе чула й не чула
Енкі эпаслівыя, рогат і свіст.
Бо ўпершыню на прастор зірнула,
Які не засціў чужы нават ліст.
Дыхала дрэва на поўныя грудзі.
Сонца ў блакіце вясновым плыло.
Ехалі людзі, дзівіліся людзі:

— Глядзіце, дрэва на выспе ўзрасло!
— Глядзіце, якое на выспе дрэва!
Крычалі дзеці справа і злева.

— Гэта на шчасце вам, не сакрэці!
А нукаў усцешыў маўклівы дзед.
А прадстаўнік аховы прыроды,
Зранку наеўшыся тлустых аладак,
У раёнку заметку пісаў з асалодай
Пад назваю «Унікальны выпадак».
Хоць кожны сук вузлавата сагнуўся,
На кожнай галіне — віхур сляды,
Бачыла дрэва: да выспы цягнуўся,
Цягнуўся з бору падлесак сюды.

СПЯКОТА

Калі спадзе
Паўдзённая спякота,
З палёгкай уздыхне уся прырода.

Страсе ляютную дрымоту гай,
Зашамаціць тугім калоссем поле.
На поплаве, як высмаглы, ручай
Парэпаныя купіны праколе.

Лалушша залапоча убакі,
Лілеі разамлелыя запахнуць.
Гусей чародка кінецца ў раку,
Каб ад спякоты крышачку ачахнуць.

Калі спадзе
Паўдзённая спякота,
У свеце запануе мір і згода.

Перажылі яе, перажылі!
Пара цяпер аддыхацца, напіцца,
Памаладзіцца і прычапурыцца
І пакланіцца небу і зямлі.

ДРЭВА НА ВЫСПЕ

ЛЯСНАЯ БАЛАДА

Жыло-было ў лесе дрэва,
У лесе дрэва жыло-было.
Шумелі суседзі справа і злева.
Яно паміж іх непрыкметна расло.
Цягнулася ўрост яно непрыкметна
І дрэвы, у згодзе сваёй лясной,
Галлём махалі яму прыветна,
Ашчадна будзілі ранняй вясной.
А дрэву стала чамусьці сумна,
Чамусьці сумна стала яму.
Калі табе сумна—гэта разумна,
Гэта разумна — пабыць аднаму.
І вось, як ноч на імзі прылегла,
У прадчуванні світальнай зары
Сіранулася дрэва і ўдалеч пабегла,
Аж грывнула рэха ў сонным бары.
Бегла яно праз хмызы і балоты,
Мінала дзялячкі, мінала калоды,
І абрываў яго карані
Вываратні і трухлявыя пні.
Бегла, не чуючы рогату, свісту.
Віхурыўся следам туману пыл.
І вось узбегла яно на выспу,
Узбегла на выспу з апошніх сіп.
Сок на пясок, нібы кроў ліецца,
З-пад маладой паздзіранай кары.
— Не прыжывецца, не прыжывецца!
Крычалі совы ў сонным бары.
І вершаліны бору спяліся
У гневе, што кроны ўпартыя гне:
— Вярніся, малое! Назад вярніся,

Асабіста я аддаю перавагу наротіа-
му апавяданню. Той іласцінай форме
яго, бліскучым майстрам якой быў
А. П. Чэхаў, і, мабыць, зусім не вы-
падкова вабяць мяне адначасова і лі-
рычная навіла, і гумарыстычнае апа-
вяданне... Але, як ужо сказаў, вельмі
цаню ў апавяданні мастацкі ланканізм.
Маленькая навіла часам можа сна-
заць сэрцу больш, чым слабы твор вя-
лікага жанру. Так і нарэцці прывесці
у якасці ўзора навілу заходнегерман-
скага пісьменніка Вольфганга Борхер-
та з яго апавяданняў для хрэстамат-
ыі. Вось яна:
«Два чалавекі гутарылі.
— Ну, як справы?
— Кепска.
— Колькі ў вас яшчэ засталася?
— У лепшым выпадку чатыры ты-
сячы.
— Колькі вы зможаце выдзеліць
мне?
— Не больш васьмісот.»

— Яны ўсе пойдуць у расход.
— Добра, тысячу.
— Дзякую.
Два чалавекі развіталіся.
Яны гаварылі пра людзей.
Гэта былі генералы.
Была вайна...
Вось і ўсё: была вайна... Сказана з
выключным ланканізмам. Але які дра-
матызм, які ёмісты змест, які глыбо-
кі выкрывальны падтэкст! Наўрад, ці
патрэбны тут яшчэ нейкія каментары-
ры...
Аднак пісаць іоратна і добра—спра-
ва не лёгкая. Не заўсёды ўпэўнены,
што мне удалося перанесці адпавед-
ным чынам свае назіранні на паперу,
і яны ўсхваляюць чытача гэтак жа,
як і самога. І тады з'яўляюцца «твор-
чыя пануты», сумненні...
Прапаную на суд чытача апавядан-
не з новага зборніка, які падрыхтаваў
для выдавецтва «Мастацкая літарату-
ра».

Яўген КАРШУКОЎ.

Апа-вяданне год 1976

Яўген КАРШУКОЎ

Г А Н А Р Л І В Е Ц

Кабинет народнага суддзі невялікі, на-
ват можа паказацца цеснаватым: каля
самага акна — шчыльнёныя, упрытык
— два пісьмовыя стала, два рады зя-
лёных крэслаў прыляпіліся да сцен ды
шафа з вешалкай грувасцяжца, загарод-
жваюць вузкі праход ад дзвярэй. Але
Кацярына Іванаўна, мабыць, прывыкла
за многія гады працы да свайго кабине-
та і ўсіх гэтых неабходных рэчаў на-
столькі, што не заўважае цеснаты, па-
чувае сябе тут, як дома. Ва ўсялякім
выпадку, так мне здаецца. Прыходжу я
ў суд звычайна на якую гадзіну раней,
каб пазнаёміцца да пасяджэння са спра-
вамі, і магу, напрыклад, застаць Каця-
рыну Іванаўну за паліваннем кактусаў...
Самая розныя — дымчатая, цёмна зя-
лёная, у белую крапінку — калючкі
ўнушальна выстраіліся на падаконніку
ў гаршочках, бляшанках і зусім не гар-
мапіруюць з добрым, лагодным тварам
гаспадыні. Магу яшчэ ўбачыць, як гэ-
тая рухавая жанчына стаіць перад лю-
стэркам і энергічна прыводзіць у пара-
дак прычоску...
— А-а, памочнік! — заўважыць, ні-
колькі не баянэжачыся. — Вы ўжо тут?

Цудоўна. А ваш таварыш яшчэ не прый-
шоў...

Слова ў слова паўтарае яна мне гэ-
тую фразу і зараз, прычыняючы дзверцы
шафы з люстэркам: «А ваш таварыш яш-
чэ не прыйшоў»... І гучыць яно так, ні-
бы хто вінаваты, што гэтакі ж, як і я,
народны засядацель Сямёнаў, пазіцыя
ў суд. Ён, можа, і зусім не прыйдзе: ня-
даўна яго брыгада электрыкаў пачала
выконваць тэрміновую работу.

Наогул, крыху дзіўнаваты Сямёнаў —
папур, неразгаворлівы. Яго вузкі твар
заўсёды мае як бы задзірліва-незалежны
выгляд, хоць ганарліваець не дужа ста-
суецца да шчуплай постаці. І нагадвае
Сямёнаў хутчэй падлетка, чым да-
рослага, — таго школьніка, што і ці-
хенька сядзіць на ўроках, і нібыта слу-
хае ўсё, але думае зусім аб іншым. Ся-
мёнаў мала задае пытанняў, іншы раз
не робіць нават спроб прыйсці на дапа-
могу суддзі ў час разбору чарговай
справы. Адно задумліва зіркае з-пад іл-
ба, рассяяна водзіць носам, як тая пту-
шка дзюбай у розныя бакі... Мусіць, гэ-
тая абьякаваць і трывожыць Кацярыну

У СВЕТЛЫ ДЗЕНЬ НЕ СТРАЧУ ВЕРЫ...

Згубілася рэха апошняй вайны...
 Няпраўда! Яно не згубілася, рэха!
 І нават не водгалас чуецца мне.
 Сусед мой учора дамоў не прыехаў —
 Застаўся ён там, на апошняй вайне!
 Яшчэ мо за бацькам яна віжвала,
 Фашысцкая гадзіна, даўняй парой.
 Сын міну каўшом падчапіў...
 І сплівала
 Кривавая хмара кривавай расой,
 Знямела трымцеў ліст на тонкай асіне,
 Знямелге сніца ппыло ў сіняве,
 І стыла нямоє здзіўленне у сініх
 Ваках, што пабачылі свет на вайне...

І не адразу рынуліся ў шлях:
 Паволі падымаліся кругамі,
 Нібы ўзіраліся — што кинулі ў палях,
 На лузе з пасівельнымі стагамі.

Кружылі ў небе птушкі спакваля, —
 І доўга ў промнях сонца, што сядала,
 Відаць быў мах бялюткага крыла.
 З бусламі разам лета адлягала...

●
 Мо таму, што нарадзіўся ўвосень,
 Калі плакаўся-імжэў абшар,
 І сплівала ўдалеч неба прасінь,
 Дагараў наўкол лясоў пакар, —
 Я люблю асенніх фарбаў кволасць,
 Цішыню салотную прысад,
 Жураўліны развіталыны голас,
 І наскрозь прамоклы голы сад,
 І пшчоту бабінага лета,
 Печанае бульбы ў полі пах,
 І зімы бадзёрныя прыветы
 Шэранню на травах і кустах,
 І палёў пустэльную разглегласць,
 І застаўлены стагамі луг,
 Шэрых дзён кароткую абегласць,
 І вячэрні, ранні з грубкі дух...

...Мая восень, згадкаю прыснейнай
 (Які і вёска — два шнурочкі хат),
 Прыбжыць з маленства і — замглены
 Мой яшчэ не восенскі пагляд.

ОЙ, РЭЧАНЬКА, РЭЧАНЬКА...

Бегла рэчка-быстрацэчка —
 Пакручаны беражок.
 У кусце было гняздзечка,
 А наўкол — дыван-лужок.
 Перылі бялізну бабы,
 Рассціпані палатно.
 Дзеці дзямі прападалі,
 Рыбку гонячы на дно.
 Вечарамі каля кладак
 Дзеўкі свой вадзілі хор,
 І лунала песня падам
 Аж да неба, аж да зор...

З той пары няшмат і часу
 Праляцела, а — зірні:
 Ні дзіцячага папасу,
 Ні дзявочае гульні,
 Ні тых кладак, ні гняздзечка,
 Без аселіцы сяло...
 Апранана мая рэчка,
 Знікла, як і не было...

А ніхто ж не бачыў Касі,
 Каб хадзіла тут з вядром,
 Як не помніць ніхто й Яся
 З вараным яго канём!

АДЛЁТ БУСЛОЎ

Напэўна, перанялі ад буслоў
 Мы звычайку — пасядзець перад дарогай:
 Каб нас вло надзейнае вясло
 І каб вярнуцца к роднаму парогу.

...Ах, як яны марудзілі, буслы!
 Апоўдні ўжо былі на лузе ў зборы,
 А толькі надвечоркам ад зямлі
 Няспешна адарваліся, бы ў зморы.

НА ЎСКРАІНЕ

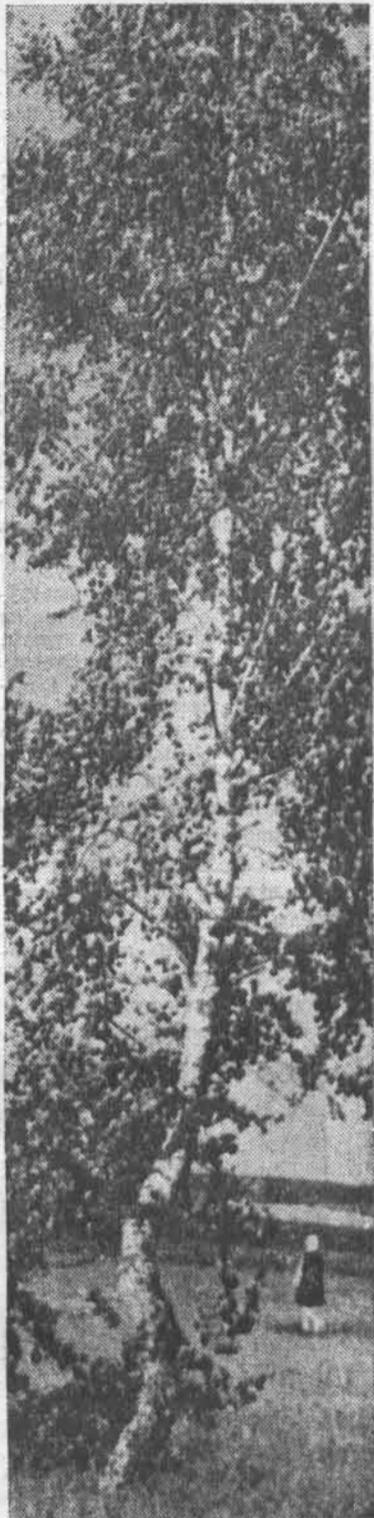
Спрадзеку ў горада пад бокам
 Ляжала вёска. Але ж — лёс!
 Той горад, не міргнуўшы вокам,
 Аднойчы ўзяў яе і зніс.

Адно ўсяго між камяніцаў —
 Нібы на посмах ці на здек —
 Хаціну ад былых Граміцаў
 Збярог урбаністычны век.

Хаціна горбіцца тужліва
 У ценю яблынь-патырчак:
 Сусед высозны, ганарлівы
 Ужо зусім ёй не сваяк.

І толькі певень кожным раннем
 Спявае, стрэўшы сонца час,
 І ў яго спевах — спадзяванне,
 Што адгукнецца хто ў адкас.

На ганак выйдзе гаспадыня,
 Пахваліць пяюна цішком,
 Ды схамянецца праз хвіліну:
 — Маўчы ты! Горад жа кругом...

А ў полі бяроза стаяла...
 Фотаафіцод Ул. КРУКА.

БЕЛАРУСІ

Не дакарай мяне, што рэдка
 Пяшчотна называю цябе,
 І аб любові маўчаю пры сведках,
 І клятваў не даваў табе.

Ласкавае нясмела слова —
 А як абразай патыхне!
 І клясця табе ў любові
 Было ніякавата мне.

Шматлікім клятвам — веры мала,
 Хто аб любові крычыць — той хлус.
 Ах, колькі вылюдкаў, бывала,
 Гунгявілі: «О, Беларусь...»

Я нарадзіўся ў тваёй хаце
 І лёс мне суджаны адзін:
 Ты мне не мачыца, а — маці,
 І я — заўжды твой родны сын.

І моцны я тваім даверам,
 З табой мне лёгка і ў журбе,
 У светлы дзень не страчу веры
 І што змагу — аддам табе!

...А дні мае бягуць за днямі —
 Няхай сабе... Абы яны
 Не пасынкамі, а сынамі
 Былі табе,
 Мае сыны!

●
 Былыя траншэі даўно заараны,
 Былыя зямлянікі іхні апялі —
 Зямля залячыла глыбокія раны,
 Скрозь ворагаў каскі лясы прараслі.
 І вось ужо прасіцца слова да слова,
 І вось ужо кажучы усцешна яны:
 «Даўно, ой даўно у беры у сасновым

Іванаўну, гэтым і тлумачыцца яе пасяро-
 жаны адносін да Сямёнава: за во-
 чы яна часам называе яго ганарліўцам.
 Пакуль яна сакратарка, я ўладкоў-
 ваюся за яе сталом і гартую панку са
 шлюбаразводнай справай. Справа не
 складаная, усё ў ёй фактычна даволі
 ясна: двое не могуць жыць разам. Двое,
 мабыць, яшчэ нядаўна кахалі адзін ад-
 наго, а цяпер — неапаздзяць. Так і на-
 пісана. «Мы ненавідзім адзін аднаго...».
 І гэтая нечаканая нянавісць, пэўна, ча-
 совая і беспадстаўная, засланне ад іх
 і шчаслівыя гады сумеснага жыцця, і
 радасць нараджэння сына, і многае ін-
 шае. Хто вінаваты? Можна, сваякроўка, з
 якой не ладзіць нявестка, можа, тыя не-
 калькі выпівак мужа «з гора», якія з
 гнева апісвае ў сваёй заяве ў суд Зоя
 Самчук... Паспрабуй, разбярся ў люд-
 скім. Тут і ў сваім не заўсёды разум-
 еш, што да чаго... Але на тое і суд, на
 тое, урэшце, і мы, народныя засядацелі,
 каб разабрацца, улічыць усё «за» і «супра-
 праць». Праўда, калі гаварыць шчыра,
 то ў сваіх здольнасцях я вельмі сумня-
 ваюся, хоць і намагаюся на пасяджэн-
 нях нешта высветліць. Тады я лаўлю на
 вуснах Кацярыны Іванаўны ўсешку,
 сэнс якой не цяжка зразумець: не багі
 гаршкі лепяць! Ды паблажлівая ўсешка
 чамусьці больш бянтэжыць мяне,
 чым надае смеласці.

Неўзабаве і сакратарка, невысокае,
 танклявае дзяўчо ў шчыльнай карычне-
 вай сукенцы, уваходзіць у кабінет і ста-
 іць, здзіўлена міргае блакітнымі вача-
 мі, заклапочана азірае пакой:

— Падумаіце, няма.. Ну, што з ім ра-
 біць, з гэтым Сямёнавым, з гэтым... га-
 нарліўцам?!

Сакратарка смешна моршчыць носік і
 заклапочана ўсміхаецца: пэўна, дав-
 дэсца выклікаць другога засядацеля... І
 яна ўжо бярыцца за тэлефонную трубку,
 каб пазваніць, але ў гэты самы момант
 дзверы шырока расчыняюцца і на па-
 розе паўстае постаць Сямёнава: плячч
 расхрыстаны, канец белага шаліка закі-

нуты на плячо...

— Добрай раніцы.

Буркінуны гэтыя словы, Сямёнаў та-
 ропка распранаецца. Але, зірнуўшы на
 гадзіннік, сунакойваецца, напэўна, лі-
 чыць, што не дужа і спазніўся. Моўкі
 займае традыцыйнае месца побач з суд-
 дзёй.

— Нарэшце ўсе ў зборы, — звярта-
 сца Кацярына Іванаўна да сакратаркі.
 — А як там Самчукі, з'явіліся? Калі з'я-
 віліся — заві... Будзем пачынаць.

Уваходзяць Самчукі, і разам з імі тая,
 хто прыйшоў паслухаць суд. Самчукі су-
 нуцца, нібы зусім незнаёмыя паміж са-
 бой, чужыя людзі... Абое невысокія, шы-
 ракатварыя, падта падобныя, яны ро-
 бяць усё, каб толькі не сустрэцца по-
 зіркамі, апусціўшы галовы, унепрыкмет-
 ку, пасярожана сочаць за рухамі адзін
 аднаго. І панікля іх галовы, і панурныя
 твары, і гэтыя халодныя позіркі — усё,
 усё сведчыць аб пакутлівых перажыван-
 нях, аб тым, чаго каштавала ім прыйсці
 сюды, у суд. Але цяпер іх лёс ужо выра-
 шаны, цяпер яны прагнуць аднаго — су-
 да...

І ўсё ж маладая жанчына ніяк не мо-
 жа пазбавіцца збянтэжанасці, калі блы-
 тана спрабуе апраўдаць сваё рашэнне,
 гэтая ж няўпэўненасць і на твары Сам-
 чучка, у яго жаданні хоць куды-небудзь
 схаваль, сунуць рукі — з шырокімі,
 шурпатымі далонямі. Не, не, відаць, яш-
 чэ не ўсё страчана ў Самчукоў... Збівае
 з толку толькі тая зацягасць, упартасць,
 з якой патрабуюць яны неадкладна ска-
 саваль шлюб.

Надакучліва доўга ідзе непрыемнай
 размова... Я здзіўляюся, з якім цяпен-
 нем, настойлівасцю Кацярына Іванаўна
 вядзе яе. Прывычка? Мабыць, нешта
 большае, чым прывычка, чым прафесія...
 Жаданне памагчы. Жаданне, якое ідзе
 ад самаго сэрца. Але калі ўжо здаецца,
 што вось-вось Самчукі зразумеюць
 сваю памылку і прымірацца, раптам ус-
 пывае на паверхню апоў якая-небудзь
 дробязь, крыўда і, стуліўшы вусны, яны

зноў маўчаць. Бачу, і Кацярына Іванаў-
 на ўжо не хавае сваёй прыкрасці, тон-
 кія чорныя бровы заклапочана сыхо-
 дзяцца над пераносцем:

— Будучы яшчэ пытанні да Самчу-
 коў? Не? Ну, што ж, маладая людзі...
 Што ж... Шкада, крыўдна за вас, зусім
 вы не ведаеце жыцця... Давядзецца, му-
 сіць, задаволіць вашу просьбу. Але пе-
 ракапана: будзеце калі-небудзь шкада-
 ваць.

— Будучы! Яшчэ як...

Хто гэты, адкуль гэты нечаканы ўсхва-
 ляваны голас? Мы адначасова павароч-
 ваемся да Сямёнава, здзіўлена пазіраем
 на яго: загаварыў, ганарлівец? А ён, не
 звяртаючы на нас ніякай увагі, гарачымі
 вачамі ўтаропіўшыся ў Самчука, паволі,
 нібы падшукваючы патрэбныя словы,
 працягвае:

— Думаеце, усё так проста: развёўся
 і... кропка? Думаеце, як у сшытку —
 выкрасліў і напісаў другое? Так думае-
 це? Тады яшчэ параю: вырвіце з грудзей
 і тое жывое, што трапецацца там... Выр-
 віце! Інакш не лёгка будзе вам вытры-
 маць боль...

На хвіліну Сямёнаў замаўкае, пільна
 пазіраючы ў акно — нібы сочыць, як
 нізка грукваецца, пльывуць над самымі
 будынкамі цяжкія восенскія воблакі, як
 халодны парывісты вецер бялітасна
 шкумтае ў двары самотнае дрэва, і
 яго надламаная вердавіна сіратліва гоі-
 даецца пад самым акном. Калі Сямёнаў
 зноў пераводзіць позірк на Самчука, мне
 здаецца, што ў вачах яго блішчаць сля-
 зішкі. І ўжо зусім іншым тонам, без гне-
 ву, ціха, як самому сабе, ён гаворыць:

— А сын... Хіба можна забіць сына?!
 Таго самага чалавечка, аб якім столькі
 марыў? Хіба ж не балюча было, калі ён
 хварэў? Хіба не сам прыцекаў, як са-
 мае дарагое, да сваіх грудзей яго кво-
 лае пельца? А цяпер уяві: няма ў цябе
 ні жонкі, ні сына... Жывеш адзін... Зу-
 сім адзін... Кожны дзень...

Ціхі годзе Сямёнава гучыць праік-
 нена, амаль шэптам. І нешта неверагод-

нае робіцца з Самчуком: ён ужо не па-
 зірае падзрона на нас, не вымучвае не-
 даверліваю ўсешку, не спрабуе груба-
 вата запярэчыць, як дагэтуль: увесь
 прагна падаецца да Сямёнава, упіваецца
 ў яго вачамі, і толькі сутаргава ходзіць
 жаўлакі на няголеным твары. Відаць,
 ён чакае ад Сямёнава яшчэ нейкіх слоў.
 Ды Сямёнаў раптам замаўкае, пачынае
 збянтэжана азірацца па баках, нібы
 дазволіў сабе лішняе.

Цяпер ужо наша ўвага прыкавана
 толькі да яго — што з ім, што гэты ён
 так расхваляваўся? Але Сямёнаў, згор-
 біўшыся, маўчыць — з ранейшым вы-
 глядам абьякавага да ўсяго чалавека.
 Толькі яго вузкія плечы паднімаюцца і
 апускаюцца крыху часцей ды прыкмет-
 на дрыжыць рука, якой ён выцірае ўспа-
 целы лоб. І, напэўна, каб нека падтры-
 маць Сямёнава і вывесці размову з гэ-
 таў нялёгкай паўзы, Кацярына Іванаў-
 на паспешліва надхоплівае:

— Вось бачыце — падумаць вам трэ-
 ба... Вельмі сур'ёзна падумаць, Самчу-
 кі! Тыдзень, другі... Ну, а потым... пры-
 ходзіце: канчаткова пагаворым. Згод-
 ны?

На гэты раз ніхто не прырэчыць...

Калі Самчукі пакідаюць кабінет, яш-
 чэ доўга ў пакоі стаіць напружаная ці-
 шыня. Няма чамусьці таго ажыўлення,
 якое звычайна пануе сярод нас пасля
 паспяхова ўладкаванага сямейнага кан-
 флікту. Успакое і на стомленым твары
 Кацярыны Іванаўны. Яна звыкла хо-
 дзіць па пакоі, аб нечым заклапочана раз-
 важае, потым спыняецца пасупраць Ся-
 мёнава. Па ўсяму відаць — хоча нешта
 спытаць. А Сямёнаў нібы не заўважае
 яе пільнага позірку... Моўкі ляпае сябе
 па кішэні, нека дужа марудліва дастае
 пачак папірос, запалкі. І толькі тады
 ўзімае галаву:

— Быў і я, Кацярына Іванаўна, сямей-
 ным... Быў некалі...

І тут жа таропка выходзіць за дзверы.

„ВАЖНАЕ паведамленне». «З мінулага». «Інтернацыянал». «Партызанская балада» — этапныя творы заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Адольфа Самойлавіча Гугеля — вытрымалі праверку часам. У іх, як і ў многіх творах мастака, і думкі і пачуцці майстра, чыя творчасць заўсёды была звязана з жыццём рэспублікі, краіны, іх гісторыяй, жыццём народа, з нашай рэчаіснасцю. Мастак занатоўваў тое, што хвалявала кожнага, так або інакш мела дачыненне да вялікіх здзяйсненняў народа. Яго творы аказвалі і аказваюць эмацыянальнае ўздзеянне, сталі здабыткам музеяў, клубаў. На розных выстаўках яны заўсёды вылучаліся чымсьці сваім, адметным, даючы магчымасць убачыць не толькі перажытае і вынашанае мастаком, але і прачытаць тое, чаго раней не заўважаў глядач. Творчасць А. Гугеля вабіць глыбокім прапінненнем мастака ў характар і сутнасць паказаных ім падзей. Яго работы вучаць быць грамадзянінам савецкай Радзімы. Пра іх гавораць як пра творы, якія заклікаюць разуменьце і бачыць прыгажосць у простым, звычайным, не-

карціны да карціны збіраў мастак самае істотнае, патэмае, што дапаўняла леныскі вобраз, рабіла яго багацейшым. Апошнія палатно «Ленініяны» — «У І. Ленін у Горках» (1973—1975) — найбольш поўна і тонка перадае багаты духоўны свет Ільіча-мысліцеля і чалавека, яго

жыцця, яе шматграннасць, з'явіліся зарукай поспехаў мастака. У гэтым яшчэ раз пераконваешся, калі гутарыш з мастаком у яго майстэрні, бачыш некаторыя раннія творы, якія яшчэ не выстаўляліся, успамінаеш і вядомыя буйныя палотны. Асабліва прыкметна, што некаторыя апаўдальнасць, ула-

ва прытоснага ў нізіне возера, зіхацяць золатам самотных дрэваў на ўзлеску зялёнага гаю, надзвычай празрыстым становіцца паветра сярод лістоты, сярод ствалоў дрэў. Сакавітая і пластычна-выразная мова мастака перадае прыгажосць прыроды, яе дыханне. І асабліва — яе настрой.

Чылятніца Алена

ПРЫГАЖОСЦЬ СВЕТУ І ЧАЛАВЕКА

ўменне сканцэнтравана на галоўным. Паказваючы Леніна за работай, мастак засяроджвае ўвагу і на яго паставе. Вабіць мяккасць выканання, свабода пісьма, пабудаваная на гарманічным спалучэнні лёгкіх срабрыстых таноў зімовага пейзажу за акном і прыглушаных шэра-чорных і карычневых — у вопратцы і

сцівая раннім работам, дэталізацыя з часам уступілі месца шырокім абагульненням, эмацыянальнай выразнасці. Больш жывапіснымі становіцца яго карціны. Узнікае ўражанне, што створаны яны быццам рознымі майстрамі. І тут падзяляеш цалкам заўвагу мастака пра тое, што для «жывапісца, як і для кожнага мастака, вельмі важна ўдасканаленне, не паўтарацца, не спыняцца на дасягнутым. Толькі тады бачны крок наперад, калі кожны раз знаходзіш штосьці новае». Яркі прыклад таму шэраг палотнаў, якія дэманстраваліся на персанальнай мастацкай выстаўцы мінулага года, і яго новыя творы: «Блакітная раніца», «Зялёны май», «Бягуць ручаі», «Ранняя вясна», «Блакітная вада» і іншыя. Кожны з гэтых твораў — невялікая жывапісная паэма аб прыгажосці прыроды і яе настроі. У кожным мастак перадае штосьці непрыкметнае, звычайнае, убачанае ўважлівым вокам захапанага ў прыроду чалавека, які ўмее чытаць жыццё прыроды ва ўсіх яе праявах. Адольф Самойлавіч Імкненца занатаваць убачанае шырокім мазком, каларытна перадаць тое, што яго ўсхвалявала, падкрэсліць у звычайным матыве непаўторнае.

Раўбіцкія пейзажы разнастайныя і па настрою, і па характару, і па манеры выканання.

Вялікім дасягненнем мастака можна назваць толькі што створаны ім «Рускі нацюрморт».

На фоне чырвоных драпіровак азле пазалотай самавар, тут драўляны посуд (туясы), абаранкі, лыжкі. У тым, як аўтар—падрабляў і расклаў рэчы, з якім веданнем і лобожым напісаў іх, відаць глыбокае захапленне прыгажосцю жыцця. Яны быццам яшчэ захоўваюць цеплыню чалавечых рук. Кожны прадмет вабіць вытанчанасцю формы і колерам. Тут выдатна спалучаюцца і жоўты, і чырвоны, і белы колеры... Усё гэта надае дэкаратыўную прыгажосць палатну.

Мастак тонка перадае характар і асаблівасці працы збліжэння і ўзаемаўзбагачэння розных мастацкіх культур нашай краіны. Такі элемент збліжэння розных культур у пэўнай ступені можна заўважыць у строгіх жаночых партрэтах: «Асенняя пара» або «Калгасніца ў чырвоным», вельмі вобразных і каларытных, у шэрагу манатыпій, паказаных мастаком у майстэрні.

Кожная з манатыпій —

Р. БАДЗІН.

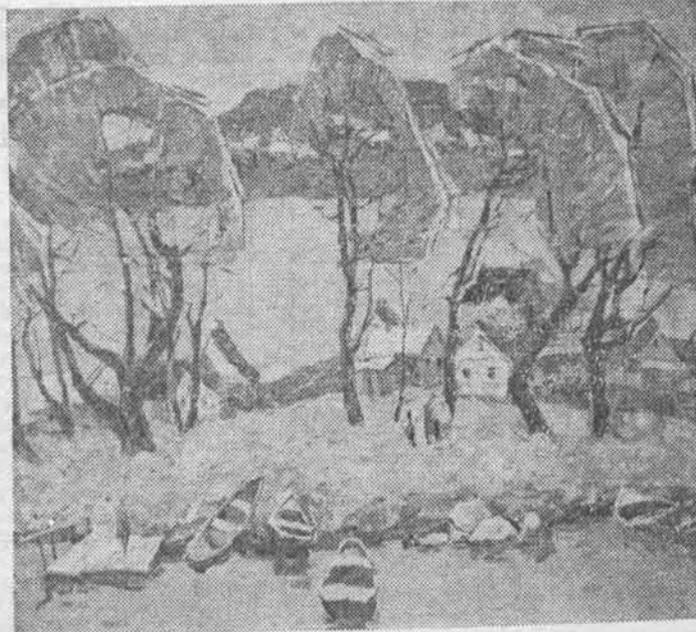
Рыбак

прыкметным, пазнаваць гісторыю сваёй краіны. Асабліва вялікую ролю ў гэтых адносінах адыгрывае жывапісная «Ленініяна» мастака. Уладзімір Ільіч у палотнах А. Гугеля («Апасіяната» — у сааўтарстве з Р. Кудрэвіч, — «У. І. Ленін сярод параненых чырвонаармейцаў», «У. І. Ленін» і іншыя карціны) з'яўляецца асобай шматграннай, багатай духоўна, рашучай, валавой і, разам з тым, прастай і збаўляльнай. Галоўнае, бадай, у «Ленініяне» Гугеля тое, што Ленін паўстае перад глядачом звычайным, «зямным» чалавекам. І крупіну за крупінай, ад

Інтэр'еры. Адзначаючы гэтае палатно і шэраг іншых твораў Гугеля, створаных раней, перш за ўсё бачыш, як удаканалнаваўся мастак у сваім майстэрстве. Для яго важна жаданне не проста абмежавацца новымі тэхнічнымі прыёмамі, а шукаць найбольш выразныя мастацкія сродкі. Да пэўных адкрыццяў у сваёй творчасці Адольф Самойлавіч прышоў не адразу, а ў выніку доўгай і напружанай працы. Пошукі яснай выразнасці формы, узбагачэнне жывапіснай палітры, звязанае з імкненнем больш яркава выказаць разнастайнасць

Такая пейзажы «Петрававодск Порт» або «Кіжы», напісаныя ў крыху стрыманай колеравай гаме, якая перадае сціпую прыгажосць лаўночнай прыроды або вядомага архітэктурнага помніка. Прычым апошні паказаны часткова, толькі нейкая яго частка. Але і гэтая частка — сцены і вежы з барвенняў, напісаныя лаканічна, нешматслоўна, даюць магчымасць адчуць і магутнасць старажытнарускай крапасной архітэктурны, і прыгажосць яе, створаную таленавітымі людзьмі.

Незвычайную прыгажосць бачыш і ў шэрагу пейзажаў, напісаных у Раўбічах, пад Мінскам. Для кожнага ўдала знойдзена жывапіснае вырашэнне. Акцэнтуючы ўвагу на чымсьці адным, асноўным, мастак робіць яго непарыўнай часткай усяго пейзажу. Вабіць сні-

Блакітны ранак

Аматарам літаратуры і мастацтва мы раснаіам пра некаторыя перадачы Беларускага тэлебачання на наступным тыдні. Многія прыхільнікі сучаснай паэзіі добра ведаюць пісьменніка Анатоля Грачанікава, яго эмлістоўныя, узнесеныя вершы. На сустрэчу з ім запрашаем у панядзелак у 18.15 па першай праграме. У перадачы гаворка пойдзе пра творчасць паэта, пра яго планы, пачуеце і яго новыя вершы.

«Песня далёкая і блізная» — так называецца перадача, якую будзе весці заслужаны дзеяч мастацтваў БССР нампазітар І. Лучанок. Глядзіце яе ў панядзелак па першай праграме ў 18.30. У гэты ж дзень у 21.30 па першай праграме прапануем канцэрт артыстаў Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя С. М. Кірова. Перадача будзе транслявацца з Крамлёўскага Палаца

з'ездаў. І яшчэ прапануем адзін незвычайны канцэрт. Гэта канцэрт-серэнада. Іграе Акадэмічны аркестр рускіх народных інструментаў Цэнтральнага тэлебачання і Усесаюзнага радыё. Мастацкі кіраўнік і дырыжор — заслужаны артыст РСФСР М. Някрасаў. Саліст — заслужаны артыст Кара-Калпаіскай АССР Л. Смятаннікаў.

Мастак Арлен Кашкурэвіч

зараз працуе над ілюстрацыямі да «Фауста» Гёте. Дакументальны кінаарыс пра вядомага беларускага графіка падрыхтавалі сцэнарыйст Уладзімір Бойка, рэжысёр Святлана Адаменка, апэратар Юрый Санжарэўскі. Прэм'еру дакументальнага фільма Беларускага тэлебачання «Мастак А. Кашкурэвіч» глядзіце ў нядзелю па першай праграме ў 13.15.

ПАМ'ЯЦЬ

бачная, чутная, якая нясе боль душы...

Для беларускіх мастакоў неўміручы подзвіг народны ў Вялікай Айчыннай вайне — быў, ёсць і заўсёды будзе крыніцай творчага натхнення.

...На гэтым месцы было чыстае поле. А недалёка ад яго лес і яры, у якіх доўгія гады хаваліся трагічныя таямніцы вайны. А сёння тут, на «сямі вятрах», пад засенню маладых бяроз, узвышаецца з металу і бетону помнік. Менавіта тут, над Чэрвенем, восенню сорок першага былі закатаваны і расстраляны фашыстамі дзесяткі савецкіх людзей — ваеннапалонных і мірных жыхароў.

Пратэстуючы, прызыўна ўзвілася ўверх рука непакіснага чалавека: «Людзі, помніце, не забывайце, не даруйце!» Яна ўся ў руху, гэтая фігура. Яна — уся страсны парыв. Прашыты аўтаматнай чаргой, не скарыўся нязломны салдат. Во-

браз дадзены ў той меры абагульнення, якая дыктуецца прыродай манументальнага мастацтва і разам з тым гэта вобраз псіхалагічна насычаны, напоўнены, драматычны.

Вертыкаль сяміметровай фігуры арганічна спалучаецца з архітэктурнай гарызанталью — аснаваннем стэлабата. Архітэктурнымі сродкамі праз дакладныя рытмы вялікіх плоскасцей экспрэсіўна пададзена тэма: на бетонным сколе, куды, як стрэлы, накіроўваюць наша вока гэтыя рытмы, са сталі адлітыя словы: «Ахвярам фашызму. 1941—1945 гг.». Злева, пад покрывам зеляніны стэлабата, спачывае прах расстраляных у сорок першым. Ля падножжа фігуры, на тарцы п'едэстала, высечаны вядомыя вершы Р. Раждзественскага з заклікам помніць пра тое, «якой цаной заваявана шчасце».

Вось што расказалі аўтары гэтага помніка скульптар Аляксандр Вялікоў і архітэктар

Юрый Казакоў: «Перыяд вывучэння матэрыялу, прасекання і будаўніцтва манумента прынес нам шмат радасці і нямала горкіх хвілін. Мы спадзяёмся, што створаны нам помнік да нясе гледачу не толькі трагізм вайны, але і вобраз савецкага чалавека — моцнага, непакіснага, які не скарыўся смерці, не здаўся і ўрэшце перамог».

Шмат людзей прыйшло сюды 4 ліпеня на адкрыццё помніка. Піянерскія дружны і вэтэраны, партыйныя і савецкія кіраўнікі, калгаснікі, рабочыя. Здаецца, увесь Чэрвенскі раён прыбыў сюды. Старая жанчына уважліва і доўга ўзіралася ў скульптурную фігуру байца — ці не сын яе, што прапаў без вестак на вайне, стаіць тут, адліты з металу?

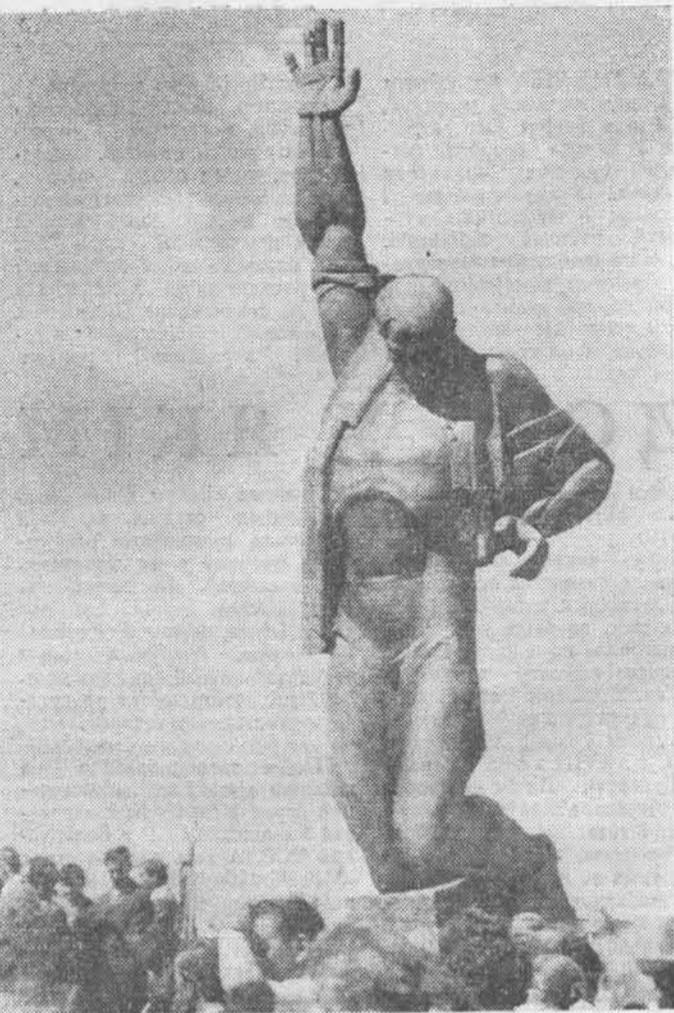
Сотні букетаў кветак ляглі на бетонных квадрах вымасткі. У памяць аб земляках. У памяць аб сыне, мужу, бацьку, браце, дзядзьку: у кожнай жа сям'і праводзілі на фронт і ў кожнай беларускай сям'і хто-небудзь не вярнуўся з вайны.

Памяць... Няхай мацуе і жыць яна нашу мужнасць, нашу вернасць Радзіме, наша інтэрнацыянальнае братэрства.

Барыс КРЭПАК.

Мітынг, прысвечаны адкрыццю помніка ў г. Чэрвені.

Помнік ахвярам фашызму.

30 ГАДОУ назад прагрымелі апошнія залпы вялікай бітвы савецкага народа з фашызмам. Але жыве светлая памяць аб героях, аб тых, хто не вярнуўся з поля бітвы, хто быў закатаваны, спалены, расстраляны. Сталі музеямі злавесна-страшныя лагеры смерці — Бухенвальд, Маўтхаўзен, Асвенцім. Ператворыліся ў мемарыялы Хатынь, Пірчупіс, Дальва, Лідзіцэ, Красуха. Яны заклікаюць людзей: помніце!

Новы помнік ахвярам фашызму адкрыты недалёка ад горада Чэрвеня. Тым, хто перажыў вайну, хто страціў на вайне сяброў і блізкіх, сынам, якія ведаюць пра сваіх бацькоў толькі тое, што яны загінулі ў баях пад Магілёвам або Мазыром, у партызанскіх лясах Віцебшчыны або пад Берлінам, варта на хвіліну-другую выключыцца з імклівага, поўнага клопатаў сённяшняга жыцця — і ўстане перад вачамі вайна —

Н А ГЭТАЕ спатканне мы ідзем з ёй разам. Вецер развівае яе сівыя пасмы, перабірае рамонкі, сабраўшы на лузе ля ціхай Плісы. Маласькая, кволая Настасся Фамінічна Купрыянава ступае мякка, асцярожна. Летам, гаворыць, лягчэй прыходзіць сюды: не так мучыць боль у нагах. Сто чатыры гады жыве яна на белым свеце — і трыццаць пяць з іх чакала су-

на піянерскія зборы, лінейкі, сходы, ездзіць у надроздзіленні, дзе навечна прапісаны яе малодшы — Пеця. Тоненькая фігурка яго закрывае пашчу варожага дзота. Сёння імя Героя Савецкага Саюза Пятра Купрыянава стала для ўсіх вечным, гордым, родным.

А зусім нядаўна ў дом пастукаліся чацвёрта: скульптары Андрэй Міхайлавіч Заспінкі,

кі ў бронзавых шынялях, ніколькі не пастарэлых — а ўсё такіх жа пашчотных, малодых, якімі захавала іх памяць маці.

Мы ўваходзім пад зялёныя шаты ліп, і адразу нейкая асаблівая, тугая цішыня наплывае на нас, глушыць натужныя гукі магістралі, якая спяшаецца ўдалечыню. Настасся Фамінічна стаіць побач, да болю ўгледзецца ў твары сваіх хлоп-

таў. З невыказаным болем і разуменнем, што інакш нельга, глядзіць яна ўслед сынам, якія пайшлі на сустрэчу вайне. Чацвёрта аддаляюцца рашуча, хутка. І толькі малодшы, з непакрытай віхрастай галавой, у шынялі і ботах, яўна не па назе, — азіраўся. «Мамачка!» — крычыць яго сэрца, але губы маўчаць. Няма слоў, няма слёз. Маці разумее ўсё, толькі перахапіла канцы хусткі ля горла — цяжка дыхаць.

З надыходам змроку пастамент асвятляецца белым святлом, фігуры адыходзячых хлопцаў — чырвоным, трывожна шэпчацца дрэвы вакол.

— Двойчы ў дзень у думках гавару гэтай жанчыне: «Добры дзень, мама!», — прынаецца вучоны сакратар Беларускага навукова-даследчага інстытута земляробства Фелікс Іванавіч Хацятоўскі, — і бачу сваё дзяцінства. Гарыць наша хата, а фашысты прыкладамі аганяюць усё ў яе. Учпіўся за маміну сукенку і раптам чую яе гарачы шэпт: «Дзеткі, вы павінны жыць. Лажыцеся на зямлю, прыцісніцеся да яе моцна-моцна...». Яна закрывае сабой нас — траіх малышоў...

Марыя Барысаўна Осінава, Герой Савецкага Саюза:

— Памятаю дзень адкрыцця помніка. Упала палатно — і перад намі паўстала маці ў няўцешным гора сваім і велічы. Нейкая звянчая цішыня надыйшла раптам — не было ніводнага чалавека, якога б гэты помнік не ўсхваляваў.

Вадзіцель Пётр Ерамеевіч Бульгін, масквін:

— Я нямала скалясіў дарог.

Бачыў сотні выдатных помнікаў. Манумент маці-патрыёткі сярод іх — рэдкі. Стаіць ля пліты з надпісам: «Веліч подзвігу і смутак мацярыніскі не забудуць патомкі» — і маўчыць. Не можаш гаварыць. І разумееш, што стварыла гэты помнік мора чалавечыя цяпла».

Усяго год стаіць манумент, а здаецца, ад параджэння жыве ён адным жыццём з маладым горадам. Сюды прыходзяць рабочыя, калгаснікі, настаўнікі і вучні. У кожным з іх жывуць і будуць вечна жыць чыстыя, высакародныя, гарачыя сэрцы братоў Купрыянавых. Паводле задумы архітэктараў, праектуемых магістралі звяжучь гэты манумент з вядомым мемарыяльным комплексам Хатынь і Курганам Славы. Вельмі хутка недалёку вырастаць высотная дама: гораду аўтазаводцаў ужо цесна і ён «перабарэцца» на другі бок магістралі. А маці на гранітным п'едэстале будзе праводзіць аўтамашыны, якія мчацца па Маскоўскай шашы, будзе благаслаўляць нявест, якія прыходзяць да яе, будзе глядзец на ўрачыстых школьнікаў, якім упершыню завязваюць чырвоныя галыштукі.

...Настасся Фамінічна папраўляе валасы, якія выбіліся з пад хусткі, праводзіць сухенькай далонню па твары, і гаворыць роўна, спакойна:

— Хачу, каб не было на зямлі новых удоў, не было сірот. Каб для шчасця гадавалі маці сыноў сваіх.

Л. ЛАМСАДЗЕ,
(Кар. БЕЛТА).

г. Жодзіна.

АБ МУЖНАСЦІ, АБ ПОДЗВІГУ, АБ СЛАВЕ

„ДОБРЫ ДЗЕНЬ, МАМА!“

стрэчы са сваімі сынамі. Чуліся ёй іх галасы ў шэпце лісцяў: птушка, якая ударыла крылом у акно, будзіла яе, дрымтліваю і чакаючую гэтага стуку. І як любая маці, не магла змірыцца з думкай, што дзеці — працяг яе жыцця — могуць памерці раней за яе. Але віселі партрэты пяці сыноў у чорных рамках і ляжала ў мяшчочках зямля, на якой загінулі яны, — беларуская, польская, латвійская.

Былі ўнукі, дзеці яе дзяцей. Гэтыя вочы, губы, валасы, да якіх знаёмія і дарагія. І гэтыя прымушала жыць, хадзіць

Іван Якімавіч Міско, Мікалай Андрэвіч Рыжанкоў, архітэктар Алег Рыгоравіч Трафімчук. Яна расказала ім аб усім, што памятала, проста, не скрываючы слёз, адказала на пытанні. Прывела іх у школу, дзе вучыўся Пеця, і на Маскоўскую шашу, на якой праводзіла дзяцей на сустрэчу свінцовай пурзе. Гэта была адна з цэнтральных ваенных дарог. Па ёй рваліся гітлераўскія войскі, тут, прыкрываючы сабой Маскву, стаялі насмерць савецкія воіны. На гэту дарогу выйшлі ў сорок першым і браты Купрыянавы. І вось ёй вярнулі іх — толь-

чыкаў, і здаецца ёй, што зараз яны зробіць крок ёй на сустрэчу, прыціснуць да сваіх грудзей сіваю галаву, разгладзяць маршчынкі на яе твары. «Дзеткі мае», — шэпчаць губы, а цела быццам прашываюць тва ж варожыя кулі, якія скасілі яе сыноў.

Увасабленнем іх вялікага подзвігу стаў гэты манумент у гонар маці-патрыёткі, у гонар усіх савецкіх жанчын, якія ў ліхі час жыцця дзяцей сваіх, сваім уласным жыццём заслалі і адстаялі Радзіму. Скромная сялянка ў цёмнай хустцы паднялася на каменны п'едэ-

Цымбальны аркестр калгаса «Рассвет» Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці.

Брэсцкі народны ансамбль танца «Радасць» выконвае Беларуска-харэаграфічны малюнак «На вечарыцы».

Фота Ул. КРУКА.

БІБЛІЯТЭКА:

ДА ПАЧАТКУ працоўнага дня застаецца мінуў 20, але дзверы ўжо адчынены. У пакоях старога пагляна будынка прахалода і цішыня. Хутка прыйдзе і гаспадыня — загадчыца Стаўбцоўскай раённай бібліятэкі. Яна, Ніна Васільеўна Цярэнцьева, атрымала нядаўна медаль «За працоўную адзнаку». Узнагарода сапраўды заслужаная: бібліятэка, якой яна кіруе, ужо

Ніна Васільеўна запрашае ў чытальную залу. Прыкмятаю тэлевізар, магнітафон, радыёлу, якіх раней не было. Азвучаецца, цяпер многія чытачы, што не маюць магчымасці сабрацца ля блакітнага экрана дома, прыходзяць сюды. Так яны разам глядзелі рэпартажы з пасяджэнняў XXV з'езда КПСС, святкаванне Пушкінскіх дзён паэзіі, сустракаліся з героямі экранізацыі рамана

ДОМ, У ЯКІМ

не адзін год носіць пацэснае званне «Бібліятэка выдатнай работы».

Пакуль чакала Васільеўна, агледзела гэты гасцінны дом, у якім пасяліліся кніжкі. Мінуў год з часу, як была тут. Тое-сёе выглядае па-новаму. Пасля леташняга рамонтна аднавіўся інтэр'ер. У цэнтры абанемента нага аддзела з'явіўся стэнд, аформлены ў гонар XXV з'езда КПСС і XXVIII з'езда Кампартыі Беларусі. На ім — творы У. І. Леніна, з'ездаўскія дакументы і газетныя матэрыялы, якія раскажваюць пра барацьбу працоўных за выкананне дзесятага п'яцігадовага плана, грамадска-палітычная літаратура і кнігі па актуальных пытаннях эканомікі.

А. Іванова «Вечны кліч». Магнітафонная стужка захоўвае найбольш змястоўныя выступленні чытачоў у час літаратурных дыспутаў. Пласцінкі, на якіх запісаны дарогі для нас голас Ільіча, вершы Я. Коласа і С. Ясеніна, цудоўныя творы мучычнай класікі служаць каштоўнымі ілюстрацыямі да гуты тэматычных вечароў.

Позірк затрымліваецца на кніжнай выстаўцы, прысвечанай Дням літаратуры і мастацтва Украінскай ССР у Беларускай ССР. А вось знізку стэнд «Мая Стаўбцоўшчына». Ён папоўніўся новымі экзэмплямі — кнігамі пра Ф. Дзяржынскага і Я. Коласа, матэрыяламі пра землякоў, якія гераічна змага-

ПРАКЛАСЦІ ШЛЯХ ДА ЧЫТАЧА

На цэнтральнай вуліцы Крычава знаходзіцца кніжны магазін. Гэта светлае, прасторнае памяшканне. Калектыў работнікаў узначальвае Дзіна Аляксандраўна Кацопава, вопытны і дбайны загадчык.

— Галоўны наш клопат, — раскажвае яна, — забяспечыць пакупніка той кніжкай, якая яму патрэбна. Да нас прыходзяць людзі, якія жадаюць набыць неабходную літаратуру. З імі мы уважліва працуем: знаёмім з навінкамі, раскажваем аб вартасцях таго ці іншага выдання.

Як толькі я зайшоў у кнігарню і пачаў разглядаць кнігі на паліцах, да мяне падыйшла маладая дзяўчына-прадавец і пачала распываць, што я шукаю. Рабіла яна гэта тактоўна і далікатна.

Літаратуры ў магазіне многа, асабліва беларускіх аўтараў. Я панікавіўся, як разыходзіцца яна. Загадчыца паціснула плячамі і адказала, што ёсць кнігі, якія залежваюцца на паліцах.

— Не таму, што яны дрэнныя, — заўважыла яна, — проста ў нас яшчэ слаба наладжа-

на прапаганда, так сказаць, рэклама некаторых выданняў.

Сапраўды, гэта так. Але хто ж будзе наладжваць прапаганду літаратуры? Каб кніга, што заляжалася на паліцах, знайшла дарогу да чытача, патрэбна настойлівая праца. Магазінам робіцца нямагла, але ўсё ж гэта недастаткова і часам не тое, што патрэбна. Нядрэнна б магазіну ўстанавіць ненадзвычайны кантакт з Саюзам пісьменнікаў БССР, з выдавецтвамі. У гэтым павінен быць зацікаўлены і райспажыўсаюз, якому магазін падначалены. Калі б завітаў у Крычаў аўтар тых кніжак, што даўно ляжаць на паліцах, і сустрэўся з чытачамі, дык, пэўна, кнігі б куплялі.

І не апошняю роллю ў гэтым гавіны адыгрываць самі пісьменнікі. Саюзам пісьменнікаў робіцца нямагла ў справе прапаганды здабыткаў роднай літаратуры, але, як правіла, у адрыве ад кнігагандлюючых арганізацый. А між тым, кантакт у гэтай справе прыйсё бы значную карысць.

М. ДУБОУСКІ.

У ВІЦЕБСКІМ абласным краязнаўчым музеі арганізавана выстаўка акварэлей віцебскіх мастакоў.

Разам з работамі апошніх гадоў на ёй прадстаўлены і творы з музейнага фонду: партрэт, пейзаж, нацюрморт. Значная перавага аддадзена пейзажу. Шырокая яго гераграфія. Пабываючы ў розных кутках краіны, мастакі раскажвалі пра яе неабсяжныя прасторы.

Вабіць таямнічым блакітна-кашчэйным «Камчатка» В. Ральцэвіча. Цудоўнай вясёлкай самацветаў успрымаецца гледзюм «Алтай» Г. Шутава.

А ў крышталінай сінечы Каралі нібыта цудоўнае ззяе «Кандапожская царква» — адзін з лепшых мастацкіх твораў выстаўкі (В. Ральцэвіч). У ім таленавіта спалучыліся міраж і рэчаіснасць, арыгінальна перададзеныя акварэлістам.

На выстаўцы прадстаўлены пейзаж Ф. Гумена «Стаячая Рыга»... Нібы цудоўная

машына часу перанесла нас у сярэднявекowy горад. Найтанчэйшы талент мастака агучыў пейзаж галасамі стагоддзяў: цокатам капытоў па гулкаму бруку, стрыманым постанам гараджан. А сілуэты пракожных у сучасным адзенні не толькі не адцяг-

чы і найтанчэйшы лірызм. Кампазіцыя «Віцебскі дворык. Ратуша». Гэта таксама куток старога горада, які значна старэйшы за старую Рыгу. І спасцігаеш гэта адразу. Нібы не мазкамі пэндзля, а добрай усмешкай мас-

глушаных колеравых плям у «Жывапісным партрэце» Ф. Гумена. Побач «Дзяўчына ля акна» В. Напрэенкі-Ляховіч.

Мажорная колеравая гама, якая дамінуе ў кампазіцыі, уводзіць гледача ў душэўны лад сучаснасці, юнай

свет свайго бачання. Іх характэрная рыса — вясёлкавая дэкаратывнасць.

Глядзіць праз акно, любуецца прыгожымі воблакамі трапяткоў лёгкакрылае юнацтва («Наташа»).

Выразны сілуэт «Камсамолкі» Г. Шутава з характэрнымі рысамі жыхаркі поўначы перадае сабранасць, мэтанакіраванасць да абранай мэты.

У манеры прарыстага жывапісу старых майстроў працуе І. Бароўскі. Надзвычай прыгожая яго «Дзяўчына-камсамолка» з цікавым позіркам шырока расплошчаных вачэй.

У жанры нацюрморта мы зноў сустракаем знаёмых аўтараў.

У цэлым выстаўка дванаццаці аўтараў робіць добрае ўражанне. Пра гэта сведчаць і водгукі віцэбчан, і гасцей нашага горада.

А. КІЧЫНА,
старшы навуковы супрацоўнік Віцебскага абласнога краязнаўчага музея.

ВЯСЁЛКАЙ САМАЦВЕТАЎ

ваюць увагі ад галоўнай тэмы, а нібы акцэнтуюць яе.

Зусім інакш успрымаецца яго «Старажытны Полацк». Гарачыней расплаўленага золата мігцяць купалы сабора. І зноў падзеі «даўно мінулых дзён» і сучаснасць спалучыліся ў маляўнічым і кампазіцыйным акордзе.

Не толькі дакладная характарыстыка часу адчуваецца ў работах Ф. Гумена. Яго «жывапіснай» акварэлі ўлас-

така асветлены палымнеючыя сцены ратушы і асляпляльна белыя снягі дахаў. Своеасабліва сроднак адзначаны пейзаж Ф. Гумена «Іней». Шчыра сцю настрою прываблівае яго «Вясна». Высонім ладом пачуццяў адзначаны пейзажы І. Бароўскага, Г. Шутава, М. Дундзіна.

Добрае ўражанне панідае партрэт. Кожная з 7 работ — адзіная ў сваім родзе. Вабіць стрыманыя таны пры-

і абаяльнай.

Высокім майстэрствам і гранічным лаканізмам сродкаў адзначаны «Партрэт» работы В. Ральцэвіча. Вытанчаная гама серабрыста-блакітных і аліўкавых таноў фіксуе вобраз рэдкай душэўнай тонкасці. У ім нешта блонкаўскае, мара і ява, успаміны.

Л. Воранава прадстаўлена на выстаўцы ўсім трыма жанрамі. У кожным з іх мастачка адірывае паэтычны

ліся з гітлераўскімі акупантамі ў гады вайны. У тэматычных папках сабралася багата газетных выразак пра тых, хто праславіў Стаўбцоўшчыну стваральнай працай. Сярод такіх людзей і Р. Ваньковіч — зьенявы-механіатар, Герой Сацыялістычнай Працы, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, дэлегат XXV з'езда партыі.

тры разы павялічыцца яе штат, што дазволіць кожнаму работніку спецыялізавацца на прапагандзе пэўнага віду літаратуры.

Адно толькі засмучае работнікаў бібліятэкі: вельмі ўжо цеснае ў іх памяшканне. Прыдуць чытачы на літаратурны вечар або канферэнцыю, а сесіі няма дзе. А пры цэнтраліза-

Ніне Васільеўне папчасціла з першых дзён працаваць побач з вопытнымі спецыялістамі, знаўцамі кнігі Н. Фірсавай і Т. Трацяк. Наогул у калектыве 5 чалавек, усе яны добра ведаюць сваіх пастаянных чытачоў. З прыемнасцю раскажваюць пра актывістаў, якія заўсёды ўдзельнічаюць у масавых мерапрыемствах бібліятэкі, у час выпускных экзаменаў дзяжураць каля кніжных паліц і

Вялікай павагай у чытачоў карыстаецца загадчыца бібліятэкі Н. Цярэнцьева.

ПАСЯЛІСЯ КНІГІ

Ад Цярэнцьевай даведлася, што завяршаецца работа па стварэнню ў раёне цэнтралізаванай сістэмы бібліятэк. Упарадкаваны кніжны фонд, які налічвае звыш 40 тысяч тамоў і якім карыстаецца амаль чатыры тысячы чалавек. Цяпер удакладняецца састаў чытачоў і робіцца раённая картэтка а улікам іх прафесіянальных ітарэсаў.

Падрыхтоўчы перыяд прыносіць свае цяжкасці, аднак колькі пераваг даць цэнтралізацыя! Стаўбцоўская раённая бібліятэка будзе называцца цэнтральнай, а пяцьдзесят сельскіх — яе філіяламі. Амаль у

цыі трэба дбаць і пра тое, каб усе чарговыя паступленні ў фонд праходзілі праз Стаўбцоўскую бібліятэку.

Сёлета бібліятэцы 30 год (больш чым 25 з іх працуе тут Н. В. Цярэнцьева). Спраў ханае: штоквартальна праводзіць семінары бібліятэкараў раёна, арганізуюць практыкумы для моладзі, складаць планы работы, вёсці дакументацыю. А галоўнае — кваліфікавана, з веданнем справы прапагандаваць кнігу на розных галінах ведаў. І пра дрэвы на зіму, рамонт памяшкання пазімна клапатліва загадчыца.

даюць кансультацыі школьнікам, дапамагаюць афармляць тэматычныя выстаўкі. Бібліятэкары не аднойчы дапамагалі выбраць жыццёвую дарогу многім выпускнікам школ.

Пакідаючы бібліятэку, звяртаю ўвагу на стосік новых кніг. Брашуры ў дапамогу жывёлаводу і рабочаму-рамонтніку, мастацкая літаратура і іншыя.

Хутка кожная з гэтых кніжак атрымае свой «папарт», і дні праз тры-чатыры чытачы ўбачаць на паліцах новую літаратуру.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

ВЕЧАРЫ на Палесці ціхія і задумлівыя, як і самі тутэйшыя людзі. Адзін вечар на Палесці вам можа адкрыць адразу мноства дзівос, пра якія вы і не здагадаліся. Гэта — мастацтва, народнае, самабытнае. А каб бліжэй пазнаёміцца з ім, трэба прыехаць у Мазыр. А тут, на фабрыцы мастацкіх вырабаў, убачыш і людзей, і тых дзівосы, якія належаць іх рукам.

Падымашся на другі паверх, праходзіш па калідоры і адразу трапляеш у цэх вышывкі. Дзесяткі машын... Рэжа слых нязвычайна іх стракаценне, якое, калі добра прыслухаешся, чымсьці нагадвае цыргат конікаў у летнім лузе. Жаночыя твары скіліліся над белай тканінай, круцяць яе і так і гэтак, штосці мастачаць.

Гукі адной машыны нібыта чымсьці выдзяляюцца сярод іншых. Светлы круглаваты жаночы твар некасабліва заклапочаны, хуткія, адрывістыя рухі рук, імгненны позірк. Першы раз пабачыўшы, як працуе Алена Цішчанка — так завуць вышывальшчыцу, — можна падумаць, што яна дужа спынаецца. На самай справе гэта не так. Проста — своеасаблівае майстэрства. І яна не дэманструе яго, працуе. Звычайна, будзённа, але заклапочана.

Хтосьці з сябровак Алены ўсміхнуўся, і некалькі твараў адразу ж павярнуліся ў яе бок. Цішчанка нават не заўважыла, як ля яе машыны спынілася мастак фабрыкі Любоў Гарбарчук. А калі заўважыла, імгненна бліснула вачамі, усміхнулася і зноў прыкавала свой позірк да іголки. Вострае джаліцца яе нібы малявала, выводзіла размашастыя лісточкі папапартніка. Гэта быў той узор, які яшчэ толькі пачыналі асвойваць у цэху, і Гарбарчук хацела пацікавіцца, як сн удаецца лепшай вышывальшчыцы. Задаволенасць на яе твары азначыла, што ўсё ідзе добра.

Алена Цішчанка ўсё гэта здавалася зусім нескладаным. Было жаданне ўнесці ў малюнак яшчэ штосьці сваё, адметнае, нечаканае. Яна падумала, што прыйдзе дамоў і паспрабуе зрабіць гэта ўручную. Ручная вышывка заўсёды вабіла дзяўчыну: тут можна даць волю і фантазіі, і ўспамінам. Можна шукаць, думаць, карацей кажучы, ствараць. З яе ручной вышывкі зрэшты, усё і пачалося.

— На ўчастку вышывкі я праую з 1956 года, — гаворыць Цішчанка. — Прышла сюды, закончыўшы школу. Там толькі арганізавалася гэтая арцель. Рабілі спачатку ўручную. Справа гэта мне па-

дабалася. А любоў да яе з'явілася неяк нечакана. Да старэйшых сясцёр прыходзілі сяброўкі. Яны размаўлялі, помню, і за размовай што-небудзь вышывалі. Вось і навучылася ад іх.

Два апошнія гады для Алены Цішчанка былі самымі шчаслівымі. Яшчэ і цяпер Алена жыве ўспамінамі таго хвалючага дня, калі ёй уручалі партыйны білет. Назаўсёды захавае памяць і гэты дзень, калі яе ўзнагародзілі ордэнам «Знак Пашаны».

Казімір КАМЕЙША

ПАЛЕСКІЯ ДЗІВОСЫ

Часам Алена задумаецца, потым усміхнецца нечакана: «Ах, як усё дзіўна. Ніколі не думала пра ўзнагароды, працавала, як і ўсе, як сяброўкі Жэня Шышлова, Соня Патапенка, Марыя Санчукоўская...» Думае так Алена, а сэрца стуквае пра іншае: «Прававаць і шукаць...» «Толькі так, — згаджаецца Алена.

...А гэты цэх пакліча вас сам, каб вы і не хацелі. Паслухаеш знаёмых гукі бёрдаў і адразу захочаш адчыніць дзверы. Кросны... Так, гэта тыя кросны, якія ты ўжо дзесьці бачыў у палескіх вёсках. Цесны пакой цэха, і нават здзіўляешся, як змясцілася тут дзесьці станкоў. Што ж, фабрыка толькі набірае размах, толькі расшыраецца, і мытанне памяшканняў з часам будзе вырашана.

Стукаюць бёрды, бегваюць у спрытных руках чаўнакі, скачуць рознакаляровыя ніткі і тчэцца ўзор, які паўтарае штосьці з палескай прыроды.

Яўгенію Пятроўну Аднавочка называюць тут гаспадыняй ткацкага цэха. Яна была і арганізатарам яго. Сама шукала і мясцовых жанчын, якім дарагла ткацкая справа, і кросны. А ткаць пачала яшчэ калісьці ў дзяцінстве.

Глядзіш, як завіхаецца Яўгенія Пятроўна за кроснамі, і ніяк не можаш паперыць, што ёй за шчасьлесці. Спрытныя і маладыя рукі проста заарожваюць вока.

Разумееш яе, калі майстрыха раскажвае пра тое самае запя-

ветнае, што б хацела выткаць. Лясныя кветкі і травы вельмі арыгнальна ўпісваліся б у тутэйшыя абрусы ды ручнікі. Толькі б фарбы былі адпаведныя. Як іх часам не хапае — патрэбных нітак і фарбаў.

Яна па-сапраўдному ўлюбёная ў сваю справу і калі пачынае гаварыць пра яе, адразу ж згадвае усё, што яшчэ шкодзіць паспеху.

— Вось мы работаем, — гаворыць Аднавочка. — Станкі. Дзе ломіцца што, няма каму і пачыніць. Чаўнакоў тожа няма.

многа лозаў. Той, хто добра ўгледзіцца ў лазовы лісток, зверне ўвагу на колер, які быццам адбіўся ад хваляў Прыпяці. Паглядзіш — і сапраўды Прыпяць. Цякуць, мяняюцца лісточкі, а ўражанне, быццам гэта рачныя хвалі. Відань, яны і паўтараюць адвечны малюнак прыроды. А ў прыродзе заўсёды адно другое паўтарае.

Рудавусы паляшук, які некалі плёў у сваёй хаце бочачку-стаўбунок, задумаў зрабіць нешта большае. Ён сплёў аднойчы з лазы невялікую сумачку,

Скажы каму — «сунь да таго звяртайцеся». Так жа работаць нельга! У нас надомнікі ёсць. Ткуць тожа, знаеце, узоры красівыя, ну ніткі слабаватыя. А так можна красіва выткаць! Усё можна красіва зрабіць. Ніткі — гэта праблема. І краскі нейкія няважныя...

На шыбіне акна, з якога відаць керамічны цэх, усмі колерамі гарыць вясёлка. Спачатку на яе і не звяртаеш увагі, а калі заходзіш у цэх, адразу ж прыпамінаеш, бо бачыш такое ж сугалоссе колераў на гаршках, кубках, вазачках.

Сярэдняга росту чалавек з сарамажлівым тварам асабліва заклапочаны. Ён нічога не заўважае, акрамя ганчарнага кола, да якога прыкавана ўся ўвага. Гэта Міхаіл Васкоўскі. Дзяўчаты, якія суседнічаюць па працы з ім, ужо добра ведаюць яго характар. Прауючы з глінай, ён быццам размаўляе з ёй. Вось штосьці заалаваў, задумаўся, маціей сціснуў дзюма рукамі камячок гліны, потым рантам усміхнуўся. Усешка, разумеюць дзяўчаты, — гэта удача Міхаіла Васкоўскага. Зайздросціць майстар па-творчы, шчыра народнаму мастаку Мікалаю Пушкару, свайму настаўніку. Чалавек гэты быццам народжаны рабіць са звычайнага дзівоса. Ад яго і пайшло тое ганчарнае мастацтва, якое цяпер ведаюць нават у Фінляндыі, куды экспартавалася прадукцыя мазырскіх ганчароў.

...Прыпяць у мясцінах Мазыра ўзяла сабе ў суседзі вельмі ніхто з тутэйшых людзей ніколі не казае той стаўбунок, што сплечены з лазы, сумачкай. Стаўбуночак той папезла ў горад яго ўнучка. Сярод модных нязручных гарадскіх сумак яе стаўбунок выглядаў цудоўна. І тады з'явілася на яго «мода».

А ў гэты час на Мазырскай фабрыцы мастацкіх вырабаў з'явілася такое мастацтва, якое і цяпер яшчэ нека самажліва называюць «лазапляценнем». «Лазапляценне наша падабаецца многім, — прызнаецца мастак фабрыкі Любоў Гарбарчук.

Фабрыка шукае новыя формы, новыя малюнкi. Кошычкі для грыбоў, хлебніцы, цукерніцы, міскі — усё гэтыя вырабы мазырскіх майстроў сёння вядомыя ў рэспубліцы і за яе межамі.

Планы на будучае вялікія. У далейшым неравага будзе аддавацца спалучэнню керамікі і лазы. Лазапляценне — мастацтва даўняе і цікавае. І яно, вядома ж, мусіць жыць, мусіць мець свой працяг.

Над Прыпяцю ціха і маўкліва. Уздыгаюць лазовыя кусты. А прыгледзіцца да рачных хваляў, усё здаецца інакшым. Разлічы паспрабуў, усхваляванае вока, ці то хвалі плывуць, ці то лісточкі з надірнай лазы. Паглядзіш на хвалі і падумаш пра іншае — пра вечнасць. У некрунутых, шыракаплынных і глыбокіх рэках радзімы найпрасцей за ўсё разглядзець яе, нашу вечнасць.

Часопісы ў жніўні

«ПОЛЫМЯ»

Друкуецца пачатак рамана П. Місько «Мора Герадота», апавяданне Ул. Шыціна «Левы рэйс».

Вершы «З новай кнігі» прапанае народны паэт Беларусі П. Панчанка. Пазіля прадстаўлена таксама творамі маладых аўтараў — В. Гардзея, Т. Бондар, В. Жуковіча, Л. Філімонавай, А. Белавуса, Ул. Някліева, «Лірыку» М. Луконіна пераклаў народны паэт Беларусі А. Куляшоў.

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкул Л. Лыча «Аграрныя рабочы: сёння і заўтра».

В. Смоль расказвае пра справы беларускіх кінематаграфістаў — «Упоравен з часам».

Пад рубрыкай «Старонкі нашай гісторыі» — артыкул А. Сідарэні «За зямлю і волю» («Сялянскі рух на Беларусі ў перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гадоў»).

Артыкулы «Шырокі фронт пошукаў» (нататкі аб сучаснай прозе) Ул. Гіламедава, «Народная памяць» А. Адамовіча, «Жалыбы народнай і веры пясняр» А. Лойні змешчаны ў раздзеле «Крытыка і літаратурна-знаўства».

Ю. Канэ рэцензуе другую кнігу А. Жука «Палляванне на старых азёрах» — «Самае важнае, што ведае ён...», Я. Саламевіч разглядае зборнік «Шлях паэта» — «У вянок Максіму Багдановічу», В. Шматаў піша пра «Каталог беларускіх выданняў кірылаўскага шрыфту» ў двух выпусках — «Помнікі беларускага пісьменства».

Друкуецца кароткія рэцензіі на кнігі «Птушыны грай» М. Федзюковіча і «На сяле ў бабулі» Ул. Карызіна, Аўтары іх — К. Камейша і Р. Літвінаў.

Артыкул М. Абабурі «Дыялектныя слова ў мастацкім творы» змешчаны пад рубрыкай «Культура мовы».

«БЕЛАРУСЬ»

Нумар адкрываецца рэдакцыйным артыкулам «Упэўнены наступ».

Пра дасягненні сусветнай навукі і тэхнікі расказвае А. Бель — «Заруча прагрэсу». У фотарэпартажы і Кармалітавай і М. Міньковіча гаворыцца пра новы будынак Рэспубліканскага інстытута ўдасканалення настаўнікаў.

Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. Вярцінскі піша аб рабоце VI з'езда пісьменнікаў СССР — «Самае моцнае уражанне — гэта адзінаства».

Друкуецца новыя вершы А. Зарыцкага, М. Калачынскага, апавяданні Л. Філімонавай, Л. Прокшы, М. Паслядовіча, нарысы В. Дайліды, А. Капусціна, С. Кухарава.

Пад рубрыкай «Упершыню ў «Беларусі»» вершы А. Касцяня. Змешчаны артыкулы Г. Навіцкага «Разрадка» — патрабаванне часу» і навукадзятка філасофскіх навук Ю. Гусева «Напіталізм і творчае асоба», М. Жыгоцкага «Гэта ўвайшло ў гісторыю», падборкі З. Федчанка «Вяснік мастацтва».

Б. Бур'ян, К. Цвірка, М. Васілеўскі, І. Младзевеў рэцензуюць кнігі «Прага духоўнасці» В. Каваленкі, «Забавоны і прыкметы» Л. Міньно, «Гістарычная граматыка беларускай мовы» Ф. Янкоўскага, «Сплаў» М. Смагаровіча.

ГАДАВІНА

Калі беларускія хлопцы і дзяўчаты ў дваццаць першым годзе збіраліся ехаць у Маскву вучыцца, авалоўваць такой прывабнай прафесіі, як «артыст», яны яшчэ не думалі, што стануць адзіным і цэласным мастацкім калектывам — тэатрам. Савецкая ўлада наклікала іх — ідзіце вучыцца, далучайцеся да света хараства! — і яны падалі заяву ў раней ім невядомую навучальную ўстанову: Беларуская драматычная студыя. Студыйцы бралі ўрокі ў мхатаўцаў, непасрэдных вучняў і адданных прыхільнікаў К. С. Станіслаўскага і Ул. Неміровіча-Данчанкі. Яны мелі магчымасць удзельнічаць і назіраць за тым, як у сталіцы маладой сацыялістычнай краіны праходзілі тэатральныя Кастрычнікі, як абнаўляліся традыцыі, як гартаваліся рэалістычныя метады раскрыцця прайды жыцця, якія тэндэнцыі пераадоўваліся ў працэсе станаўлення савецкай сцэнічнай культуры.

У яшчэ тады, калі яны вучыліся, са старонак газеты «Правда» ўпершыню прагучала прызнанне: тэатр ёсць! У нумары за 28 лістапада 1924 года крытык П. Маркаў даў высокую ацэнку студыйнай рабоце маладых беларускіх артыстаў пад кіраўніцтвам вядомага рэжысёра МХАТ-2 В. Смільяева, які для многіх выканаўцаў роліў намяціў «правільны падыход да простага, яснага, але адначасова і ўмоўнага паказу п'есы. Удала скарыстаўшыся народнымі напевамі, танцамі, увёўшы ў стары сцэнарый водгук сучаснага тэатра, ён насыціў пастаноўку тэмпераментам і сілай». Гаворка ішла пра «Цара Максіміліяна», народнае відовішча пра адвечнае змаганне праўды з крыўдай, дэбра са злом, відовішча дасціпнае і мудрае. Дарчы, спектакль тады іграўся на арэне цырка і збіраў вялікую аўдыторыю.

Праз два гады Беларуская драматычная студыя рэарганізуецца ў БДТ-2 ў адрозненне ад БДТ-1 (цяпер Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы). Сталым месцам творчай дзейнасці вызначаецца горад Віцебск. Сёлета ў лістападзе грамадскасць адзначае паўвекавы юбілей Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Праз дзесяць дзён калектыв выязджае з творчай справаздачай у сталіцу нашай Радзімы — Маскву. Масквінчы ведаюць гэты тэатр — «Гамлет» і «Ворагі», «Раскіданае гняздо» і «Несцерка» — спектаклі, якія прыцягвалі ўвагу сталічнага гледача і маюць багатую крытычную літаратуру. Імя народнага артыста СССР А. Ільіна, П. Малчанова і Ф. Шамава, народнага артыста Беларускай Рэспублікі А. Радзійскага, М. Бялінскага, А. Шалега, З. Канпелька, А. Труса, І. Матушэвіча, М. Звездачова, Я. Глебайскага, які і многіх іх калег, заваявалі прызнанне шырокага гледача, бо за кожным з гэтых імянаў — творчы дасягненні высокага патхнення, сапраўднага майстэрства, мастакоўскага адкрыцця. Тэатр набываў сталец у цеснай садружнасці з рэжысурай такога маштабу, як К. Зубаў, А. Дзікі, В. Бабуртай, І. Раеўскі, з пісьменнікамі на чале з Я. Коласам і Я. Купалам — П. Глебкам, М. Грамыкам, К. Чорным, А. Александровічам, К. Крапівай, В. Вольскім, І. Шамякіным, А. Макаёнкам, К. Губарэвічам. Таму такім шырокам стаў рэпертуарны даягляд коласаўцаў і такой адметнай стыхавая асаблівасць іх лепшых спектакляў. Гэты тэатр першым на беларускай сцэне паказаў вобраз вялікага праадыра Уладзіміра Ільіча Леніна. Акцёры і рэжысура тут давалі і даюць самабытнае сцэнічнае тлумачэнне класічным творам і п'есам сучасных драматургаў.

У няспынным творчым працэсе адбываецца і заканамерная змена вахты — на першы план выступаюць прадстаўнікі новых артыстычных пакаленняў. Вучні студыі тэатра і Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута з пашанай ставяцца да традыцый коласаўскай трупы і развіваюць іх на падставе творчага падыходу да здабыткаў мінулага і навацый у галіне мастацтва.

Набліжаецца 50-я гадавіна з дня адкрыцця заслони БДТ-2, тэатра, які з гонарам носіць імя народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Калектыв сустракае дату новымі работамі. Пра дзве з іх — артыкулы на гэтых старонках.

Барыс БУР'ЯН.

З ЛЕТАПІСУ

21 лістапада 1926 г. — адкрыццё Беларускага другога дзяржаўнага тэатра (БДТ-2). У складзе трупы М. Вядлінскага, Я. Глебайскага, А. Ільіна, Р. Капальнікава, А. Лагоўскага, Л. Мазалеўскага, П. Малчанова, М. Міцкевіча, К. Санікаў, С. Станіца, М. Сляжко, Ц. Сяргейчыка, Л. Шышко і іншых артысты.

1927 г. — прэм'ера п'есы «Калія тэрасы» — М. Грамын.

1931 г. — спектакль «Качагары» паводле п'есы І. Гурскага.

1936 г. — упершыню на беларускай сцэне пастаноўлена «Беспасажніца» А. Астроўскага;

прэм'ера «Вечара беларускіх вадэвіляў», сярод п'ес — «Паўлінка» і «Прымані» Я. Купалы.

1937 г. — спектакль «Вайна вайне» паводле драмы Я. Коласа, пачатак сталага супрацоўніцтва паміж тэатрам і народным паэтам Беларусі, які неўзабаве ў тым жа годзе ўдзельнічаў у падрыхтоўцы прэм'еры інсцэніроўкі апавесці «Дрытва» (спектакль «У пуншчах Палесся»).

1938 г. упершыню на беларускай сцэне паказаны «Мяшчане» М. Горькага;

прэм'ера спектакля «Чалавек з ружжом» па п'есе М. Пагодзіна, У ролі У. І. Леніна П. Малчанова.

1940 г. — другі спектакль сцэнічнай Леніншчыні «Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна.

1941 г. — на гастроллах у Петраваўдску першы спектакль «Несцерка» па п'есе В. Вольскага, за стварэнне якога Дзяржаўнай праміяй СССР у 1946 г. ўзнагароджаны А. Ільіні, Ц. Сяргейчык, П. Малчанова, Н. Лойтар (рэжысёр) і І. Любан (намінаўтар).

К АЛІ тэатр прымае ў рэпертуар п'есу Бертольда Брэхта, то рэжысура і выканаўцы ведаюць, што ім трэба пагартань даволі багатую літаратуру аб гэтым драматургу і сцэнічным тлумачэнні яго спадчыны. Ды і нам, рэцэнзентам, перш чым выносіць да чытача свае меркаванні аб сцэнічным творы паводле этага аўтара, таксама маецца чытаць і чытаць... Я ж глядзела ў коласаўцаў спектакль «Матухна Кураж і яе дзеці», пастаноўлены С. Казіміроўскім, шчыра кажучы, забывшыся на ўсё тое, што панярэдне чытала. Сцэна хваляе. Спектакль узрушае.

...Сцэнічнае дзеянне пачынаецца вельмі проста, нават будзённа — з'явіцца матухна Кураж і з нейкай паспешлівай жыццярэаднасцю праспявае зонг, што славіць... вайну. Уяўны аптымізм песні адразу ж выклікае неспакой, пакуль яшчэ неўсвядомленыя імямі. Упарта аднастайны скрып фургона, якая ж карціна — рухаецца па дарогах вайны фургон. Вось толькі людзей, што цягнуць яго, становіцца ўсё менш і менш. Спачатку знікае Швейцарца, потым Эйліф, за ім Катрын... Ахвяры, пакутнікі Трыццацігадовай вайны...

Матухна Кураж — маркітантка па прафесіі, страціўшы ўсё дзяцей, як маці, перажывае вялікі маральны стрэс, але застаецца на сваіх жа жыццёвых пазіцыях. Брэхт, які бачыў прызначэнне тэатра не ў тым, што ён звяртаецца да пачуццяў гледача, а перш за ўсё абуджае яго розум, ідзе далей катарсіса. Слепата матухны Кураж, трагічнасць яе жыцця павінны не толькі ўзрушыць нас, але і прымусяць задумацца.

Гэта галоўны матыў спектакля коласаўцаў, і асабліва дакладнае выяўленне знаходзіць ён у вобразе матухны Кураж у выкананні Г. Маркінай. Актрыса стварае неадназначны, шматгранны характар, які дыялектычна аб'яднаў «сцэнічны» і

«псіхалагічны» пачатак драматургічнага клімату п'есы. У гэтым спалучэнні мастацкіх прынцыпаў эмацыянальнага і інтэлектуальнага наогул заключаецца, на нашу думку, адмежнасць працятання брэхтаўскай п'есы творчым калектывам коласаўцаў. Вобраз Кураж — Маркінай успрымаецца як знітаванне, здавалася б, несумяшчальных супярэчнасцей: душэўная чуласць і бессэрлізнасць, любоў да людзей і разлік ганляркі, глыбінны народны розум і абыяцельская абмежаванасць пераплятаюцца ў яе характары. Гэтая скваннасць Кураж і ёсць прычына смерці яе маладшага сына Швейцарца — першая асабістая трагедыя, што перажывае маці. Але нават у жудзеныя хвіліны яна не траціць цвярозы розум, помніць аб камерцыі.

Зараз да яе прынясуць цела сына. Яна павінна маўчаць, каб выратаваць сябе і дачку. Прыціснуўшы галаву Катрын да сваіх грудзей, Кураж — Маркінай ў трызненні глядзіць застылымі вачамі. Нерухомая, знімелая ад гора постыць яе нібыта смялнела Толькі шырона адкрыты рот, з якога імкліва рвецца жудасна працягла стогн, сведчыць аб той узрушанасці, што адчувае маці. Па змрочнай жываліснасці гэтай сцэна нагадвае велічную і трагічную па сваёй унутранай сіле карціну Э. Мункі «Крык»: Г. Маркінай выклікае эмацыя-

нальнае хваляванне гледача, бо спачуванне зліваецца ў нашым усведамленні з адмаўленнем фатальнай абмяжываючай гераіні, якая, перажывышы катарсіс, так і не ўзнялася да разумення ісціны, не вызвалілася ад падманнага ілюзій.

Аднойчы Брэхт заўважыў: «Асабліва якасці тэатральнага ўздзеяння заключаюцца ў тым, што разуменне і імпульс успрымаюцца шляхам атрымання асалоды, глыбіні разумення і імпульсаў адпавядае глыбіні асалоды». Гэты тэзіс, які не адмаўляе эмацыянальнасці успрымання мастацтва, практычна ажыццёўлены ў спектаклі, дзе арганічна спалучаюцца «думкі» і «эмоцыі». Узрушанасць, як унутраны стан героя, уласцівая амаль усім выканаўцам роляў. Сярод лепшых акцёрскіх работ — Кухар (У. Куляшоў), Швейцарца (Б. Сяўко), Эйліф (Л. Труш-ко); яны вылучаюцца псіхалагічнай распрацоўкай характараў і пазбаўлены поўнага «заліцця» асобы выканаўцы і вобраза. Таму мы і адчуваем у спектаклі той палемічны запал, які выяўляецца ў крытычных адносінах акцёраў да ўчынкаў персанажаў. Гэта выразна праяўляецца не толькі ў зонгах, што абавязкова вымагаюць выкарыстання элементаў «адчужанасці», а і ва ўсім сцэнічным дзеянні. Выключэннем з'яўляецца, мабыць, толькі дачка матухны Кураж — нямая Катрын. Н. Левашова стварае вельмі цэласны характар, перадае чалавечае высакародства, пастычную адухоўленасць гераіні. Катрын невадзіць вайну, яна прагне міру, які падорыць ёй ішчасце мацярынства. Точка раскрыта парадасальна неадпаведнасць дзівочых чыстых імкненняў існуючай рэчаіснасці. Катрын — Левашова, рызкуючы жыццём, выносіць з палаючай хаты чужое дзіця; не зважаючы на забарону маці, яна дапамагае параненым насуперак паврозаму розуму, пад пагрозай смерці, ратуе ад ворага горад... Ды ўсеабдымая дабраота Катрын не можа выратаваць яе ад смерці. З першага ж з'яўлення на сцэне Н. Левашова падкрэслівае асуджанасць сваёй гераіні, непазбежнасць трагічнага фіналу. Вобраз нямой дзяўчынкі вапоўнены сапраўдным драматызмам, абмаляваны з зайдроснай псіхалагічнай дакладнасцю.

Амаль усе сцэнічныя характары нясуць на сабе адбітак брэхтаўскай парадасальнасці. Прыгожы, зграбны Эйліф — Трушко нібы ідэал мужнасці, сілы, гераізму, але яго добрыя якасці ў падзеных абставінах набываюць адекватна супярэчлівае значэнне: спачатку вайна робіць з яго звычайнага забойцы, а потым і сам ён становіцца... сумленне, якое аказалася непатрэбным у гэтым свеце. Швейцарца не можа выратаваць сумленне, як Эйліфа — мужнасць, а Катрын — любоў да людзей і дабраота.

Такую ж двістаць, неадпаведнасць патэнцыяльных чалавечых якасцей з іх жыццёвымі правамі падкрэслівае ў вобразе Кухара У. Куляшоў. Выканаўца знаходзіць у героі рысы прывабнага чалавека. Ён прызначыўся да сумеснага існавання з матухнай Кураж, нават па-свойму ўпадабаў яе. Увогуле Кухар — чалавек неаблагі. Таму размова, дзе ён прапануе маці пазбавіцца ад Катрын, даецца яму з цяжкасцю, і У. Куляшоў выразна падкрэслівае, як ненармальны жыццёвы абставіны абуджаюць у людзей жорсткі эгаізм.

Аднак не ўсе выканаўцы вытрымліваюць высокае драматычнае напружанне спектакля. Вялікую энсавую нагрукку мае ў п'есе вобраз свяшчэнні-

Сустрача з Брэхтам

марудна рухаючыся, зробіць кола па сцэне і знікне ў цемры, нібы падкрэсліў неадпаведнасць знешняй браваты слоў і драматызму падзей, сведкамі якіх мы станем...

Трыгожны дысананс яшчэ больш павялічыцца, калі з'явіцца праецыя партрэта Б. Брэхта і на сцэну выйдзе дзючыны асобы спектакля. Строгай рэжысуры С. Казіміроўскага адпавядае, я сказаў б, нават па-свойму асметычна-сцэнаграфія мастака А. Салаўева. Змрочная пустача сцэны насцярожвае, абуджае трапяткое прадчуванне нечага незвычайнага, трагічнага. Чырвоная-чорныя кавалі матары, што абрамляюць верхнюю частку сцэны, нагадваюць жудасныя водбліскі ці то навалініцы, ці то пажару. Па ходу дзеяння на сцэне будучы з'яўляцца толькі самыя неабходныя, зведзены да мінімуму, дэталі дэкарацыі, зробленыя з неапрацаванага дрэва, рагожы і мехавны. Сярдмае адмаўленне пастаноўчыка і мастака ад знешняга ўпрыгожвання сцэны абумовіла вялікую ролю святла. Выхапленыя з агульнай цемры асобныя групы персанажаў пры пэўнай статычнасці мізансцен, прыцягваюць увагу не толькі сваёй жываліснасцю, але і ўнутраным дынамізмам. Экспрэсіўнасць рытму асобных сцэн, іх драматычнае напружанасць пры выкарыстанні стрыманасці выканаўцаў у нейкіх выпадках нагадваюць палотны Пітэра Брэйгеля Вобраз панутлівага блукання па дарогах вайны падкрэсліваецца ў спектаклі кінахронікай, якая дапаўняе і удакладняе сцэнічны падзеі. Перад намі ўзнікае адна і

У ролях Кураж і Катрын заслужаная артыстка БССР Г. Маркіна і артыстка Н. Левашова. Фотэ Ул. КРУКА.

ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ

ГЭТЫ СПЕКТАКЛЬ, пастаўлены рэжысёрам Б. Эрным, адпавядае характару п'есы: ён іграецца як памфлет на прайдзісветаў і хапуг, на сучасных мяшчан, для якіх рэчы (як мага больш рэчаў), — галоўнае і нават адзінае ў жыцці, вартае пашаны. Дэградацыя чалавечай асобы і яе адраджэнне (такі персанаж — герой Ф. Шмакава, нехта Кузьміч) даследуюцца тэатрам па законах мастацкага асэнсавання жыцця. Таму на сцэне ёсць і псіхалагічная праўда — паводзіны ў адных дзейных асоб, і амаль гратэская завостранасць у другіх, і адкрыта камедыйнае трактоўка грэціх...

Сюжэт даволі звычайны. Такі можна сустрэць і ў фелетоне, і ў матэрыялах народнага суда. Сычы — Жора (ён жа Фядос) і Жульета (яна ж і Яўгенія) — бяруць грошы за... драпіску на сваёй жылплошчы. Домакіраўнік Кузьміч, каб мець грошы на «чарніла» або на што больш моцнае, служыць ім, даючы кожны раз дазвол на такую драпіску. Ну, а далей і памынаюцца прыгоды гэтых персанажаў у камедынным відовішчы...

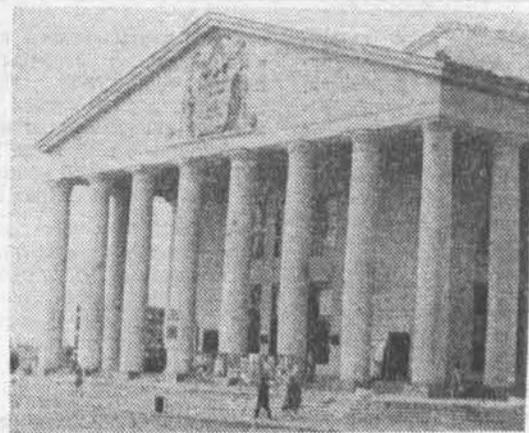
Раней п'есу Алеся Петрашкевіча «Украіні кодэкс» паставіў Гомельскі абласны драматычны тэатр. Коласаўцы папрасілі аўтара ўнесці пэўныя карэктывы ў твор. Аўтар і тэатр працавалі ў творчай садружнасці. Мабыць, таму і адчуваецца такое суладдзе паміж задумай драматурга і ле сцэнічным уяўленнем. Змены ў ацэнках, мабыць, дыктаваліся і наўнясцю ў трупы коласаўцаў адметных аэтыстычных індывідуальнасцей з арыенцірам на яны вярта шукаць спецыяльны варыянт твора.

Пакуль разгортваецца сюжэт, на сцэне ўзнікаюць своеасаблівыя «вузлы», з'яўляюцца павя-

роты фабулы, якія выглядаюць часам самастойнымі сцэнічнымі навіламі. У сучасных камедыйных спентаклях такі прыём шырока выкарыстоўваецца, і коласаўцы таксама не адыходзяць ад некаторай калейдаскапаічнасці, яны імкнуцца пераплавіць асобныя эпізоды ў цэласнае відовішча. І гэта ім удаецца.

Пераважная большасць герояў спектакля — нашы сучаснікі. Наўмысна падкрэслена, што аб'ектам тэатральнага асэнсавання ўзяты людзі сённяшняга дня. Вось рабочая брыгада будаўнікоў, якую аўтар вызначае як асноўную дзеючую асобу (станоўчую). Брыгада ў асноўным маладзёжная, таму ўсё, што робяць юнакі і дзяўчаты — Генадзь, Вера, Надзея, Любоў, Сяня, адзначана духам бадзёрнасці, захаплення, страсці. І гэта пераконнае, бо цалкам адпавядае жыццёвай праўдзе. Адною з «дзеючых асоб» аўтар вызначае — «жылплошчу». Гэтая «жылплошча» не простая. Па-першае, знаходзячыся ў руках хціўцаў, яна стала сродкам нажывы для іх. Па-другое, невялікая па сваіх квадрат-

вае гледача на камедыйнае прадстаўленне. Так, у пралогу спектакля рэжысёр Б. Эрын адразу ж прапануе ключ да вырашэння ўсёй пастаноўкі. Публіцыстычныя, камедыйныя і музычныя матывы развіваюцца ў гарманічным адзінстве з вострай сатырай. Тэатр імкнецца ў першую чаргу да раскрыцця сапраўднай сутнасці кожнага персанажа. Там, дзе аўтар намякае, рэжысура даводзіць усё да канца. Са складанай структуры п'есы тэатр выяўляе мараль, дакладна і ясна герадае яе гледачам. Метафары, з дапамогай якіх рэжысёр развівае камедыйныя вобразы, вострыя і крыху рэзкія. Выкарыстоўваючы гратэск, буфанату, Б. Эрын стварае камедыйнае асяроддзе, у якім дзейнічаюць героі. Асяроддзе ў спектаклі мае некалькі станаў: дэлевітасць — гэта адносіцца ў першую чаргу да рабочай брыгады будаўнікоў; разгубленасць — да загадчыцы ЗАГСа і Рэні; псіхалагічная пераўнавага — да домакіраўні-

акадэмію, але працаваць наўчы. Вобраз Кузьміча ў спектаклі стаў прамежковым звяном паміж чалавечай справядлівасцю і маральным падзеннем асобы. Праз складаны, часам драматычныя лабірынты праводзіць драматург і акцёр свайго героя. Спачатку гэта звычайны п'яніца, але паступова да Кузьміча — Шмакава прыходзіць прасвятленне, ён пераасэнсоўвае свае ўчынкі. Выпрабаванне, праз якое «прапусціла» Кузьміча брыгада будаўнікоў, дасягае кульмінацыі ў той момант, калі яго прыгаворваюць да... «пакарання смерцю цераз павешанне». Усвядомішы нічэмнасць свайго станавішча, домакіраўнік робіць шырую споведзь (эпізод дзе нечакана моцны эфект, бо знамянуе вяртанне чалавека да самога сябе, адраджэнне чалавечай асобы). Паслядоўна раскрываючы характар домакіраўніка Ф. Шмакаў у нечым робіць свайго героя крыху высакародным. У заключнай сцэне гэта ўжо іншы чалавек. Вярнуўшыся ў асяроддзе сумленых людзей стаіць Кузьміч — Шмакаў, былы салдат, з горда ўзнятай галавой. Акцёр у ролі эмацыянальны, пластычны, стрыманы, а галоўнае — ён здолее раскрыць і паказаць духоўную эвалюцыю вобраза.

У калектыве будаўнічай брыгады важнае месца адыдзена Брыгадзіру Генадзю (акцёр Я. Шыпіла). Артыст у поўнай меры спраўліўся з пастаўленай задачай: яго герой — натура цэласная. Да анцёрных удач трэба аднесці створаныя вынаўцамі характары Сяні (В. Сяноў), Мансіма (П. Ламан), Зойкі (С. Анрунізія), Сямёнаўны (Л. Пісарова), Цімоха (У. Куляш), загадчыцы ЗАГСа (З. Канпелька), Рэні (В. Петрачкова), старшыні таварыскага суда (А. Трус). Усё гэта яркія, напоўненыя жыццёвай праўдай вобразы людзей, якія дзейнічаюць, адрэагуюць свае ідэалы, ад нечага адмаўляюцца, штосці абмярноваваюць. Кампазітар С. Карцэс, выкарыстаўшы сатырычныя «творы» Яўгенія Сазонава (людзкая і душалеба), напісаў музычныя куплеты, якія цалкам адпавядаюць жанравым асаблівасцям п'есы і садзейнічаюць вобразнаму ўспрыманню спенталя. Істотным кампанентам спектакля з'яўляецца мастацкае афармленне Я. Нікалаева: лёгкія, рухомыя канструкцыі з дрэва і металу, якія рытмічна перасякаюць прастору сцэны, з'явіліся асноўнымі, вядучымі элементамі сцэнаграфіі. Вобраз мяшчанскай кватэры з трох пакоў, перапоўненай усялянай бутафорыяй (хамуты, іконы, мадэрнізаваныя свяцільнікі і іншае сельскае начынне), адпавядае характару не гаспадара — гэта «хата Жоры».

Жонка Жоры — Яўгенія (артыстка Г. Дзягілева), яна ж Жульета. Прауючы ў сістэме гандлю, яна таксама пагрузла ў сквапнасці і імкненні нажывы за чужы кошт. «Слава богу ні малочнага, ні мяснова не куплем!» — у захапленні гаворыць яна. Артыстка ў значнай меры раскрыла адмоўныя рысы свайго героя, калі Кузьміч прыносіць ёй паштоўку на атрыманне «Волгі». Яўгенія — Дзягілева скача ад радасці. Радасць — яна неўзабаве будзе ездзіць на асабістай «Волзе»! — пераплаўняе яе істоту. Але гэтая радасць далёкая ад светлага чалавечага паучыцца. Тэатр як бы звяртаецца да гледачаў: паглядзіце, пасмейцеся і прыміце захады, каб падобных Жульет не было ў нашым грамадстве! Праўда, у некаторых сцэнах Яўгенія — Дзягілева залішне какетлівая, а хацелася б, каб яна больш злоснай, страснай і апантанай паўстала ў дасягненні сваіх жаданняў. Тады б і вобраз раскрываўся ярчэй.

Для амалёўні домакіраўніка Кузьміча Ф. Шмакаў выкарыстаў увесь арсенал сваіх здольнасцей у стварэнні характару чалавека, які трапіў у сеці Сычоў. Як знешне, так і ўнутрана Кузьміч Шмакава глыбока праўдзівы і перака-

КОДЕКС БЯРЭ СЛОВА

ных метрах, яна пры дапамозе тых жа хціўцаў набывае вялізныя намеры (на ёй прыпісана больш як дзесяць чалавек). І нарэшце, менавіта на ёй (на «жылплошчы») сканцэнтравана дзеянне, тут узнікае і вырашаецца драматычны канфлікт, раскрываюцца характары герояў.

Гаспадары «жылплошчы» — Сычы.

Ёсць яшчэ адна «дзеючая асоба», якая адыгрывае немалаважнае ролі — гэта ЗАГС. ЗАГС у гэтай гісторыі далёка не становіць «персанаж». Тут усё пабудавана на фармальнасці. Фармальна разводзяць, фармальна рэгіструюць. У такім ЗАГСе адсутнічае атмасфера гасцінасці, цеплыні — тут рэгіструюць шлюбы, не ўнікаючы ў канкрэтны сэнс кожнай з гэтых вялікіх падазей. Звязанае, прыводзіць у парадак учынкі ўсіх дзеючых асоб таварыскі суд (праведны), які строга адстойвае інтарэсы справядлівасці. Ён захоўвае законы як маральнага, так і крымінальнага кодэкса.

Спектакль коласаўцаў паўчынаецца гарэзлівай музыкай (кампазітар С. Карцэс). На сцэне з'яўляюцца акцёры і то жартам, то ўсур'ез прадстаўляюць гледачам сваіх герояў. Усё гэта праходзіць весела, бадзёра, у добрым сцэнічным рытме і настрой-

ка Кузьміча; здранцвенне і стэрычна ўсхваляванасць — да Жоры і Яўгеніі — Сычоў. Асяроддзе, створанае рэжысёрам, садзейнічае дынамічнасці і рытмічнасці дзеяння. «Мантаж» розных характараў і стылявых сістэм зроблены адкрыта, з рэзкімі стыкамі і ў кантрасце, што прывяло да апраўданага псіхалагізму і сатырычнасці.

Логіка такога рэжысёрскага вырашэння зразумелая. Асяроддзе Сычоў з развіццём дзеяння становіцца ўсё больш небеспечным для іншых, яно часам забірае ў палсі і тых, хто стаіць супраць яго (Кузьміч і Сямёнаўна), і тых, хто на шляху да яго (Мансіма і Зосына). У выніку, яму супрацьпастаўлена рабочая брыгада, якую ўзначальвае апантаны юнак Генадзь, і таварыскі суд. У гэтым супрацьпастаўленні і зраджаньня драматычны канфлікт вялікай сатырычнай накіраванасці. Такім чынам, рэжысура дала магчымасць акцёрам цалкам праявіць індывідуальнасць і выкарыстаць свае магчымасці для стварэння яркіх характараў.

Акцёрская індывідуальнасць М. Цішчкіна зазьяла тут новымі гранямі. Яго Жора Сыч з першага з'яўлення на сцэне выклікае ў гледачоў паучыцца насцярожанай агіднасці. Хударлявы і падцянугты, увесь нейкі прылізаны, Жора — Цішчкін адразу ж паўстае чалавекам, якога «голымі рукамі не возьмеш». Ён не дурань, як-ніяк усё ж скончыў сельскагаспадарчую

на. Па сутнасці — гэта адзіны прадстаўнік інтэлігенцыі. Хаваючыся за гучнымі словамі аб «высокай ідэі», свяшчэннік на справе аналізуецца звычайным здранцвенкам. Артыст А. Лабанон стварае вобраз менш значны, чым гэта ёсць у п'есе: яго персанаж больш нагадвае хцівага спануксіна, а не маральна і іэзіна разбэшчанага чалавека. Таму тэма гнеўнага брэхтэўскага сарказму, іроніі над хайруснікам і прыстасаванамі гучыць пакуль што ў спектаклі некалькі прыглушана. Яроўны і вобраз Іветы Паўчы ў выкананні Л. Пісаравой. У першай сцэне, дзе Івета расказвае аб свайй маладосці, антрыса робіць вельмі цікавую заўвагу: яе танец уражвае пластычнасцю, словы зонга выклікаюць адначасова абурэнне і тужлівае спачуванне. За п'янай істэрычнасцю Іветы паўстае драма жыцця недаравальна заўчасна зняслаўленага і зганьбаванага. Але ў наступных сцэнах у Л. Пісаравой пераважаюць камедыйна-бытавыя рысы. Праўда, змяшчэнне трагікізму наглядзецца ў самім драматургічным матэрыяле: шлюб Іветы і старога палноўніка, удаўстае Іветы вельмі ўжо нагадваюць па родыню на звычайную аперэту. Таму нават невялікае падкрэсліванне камедыйнасці сітуацыі надае гэтай вобразу аблегчанае гучанне...

Спектакль знаходзіцца ў стадыі станаўлення. Працікі ў асобных акцёрскіх работах не знікаюць хваляючага ўражання ад вельмі цікавай пастаноўкі. «Матухна Кураж і яе дзеці» — твор, які прываблівае свайй стрыманасцю, псіхалагічнай дакладнасцю, калі (на словах Брэхта) «шляхам прыёму «адчужанасці» выклікаюцца эмоцыі». Пры ўсёй разнастайнасці творчых прыёмаў — ад канкрэтнай дэталізацыі да сімвалічных абагульненняў, — спектакль захоўвае сінтэтычнае спалучэнне рэжысёрскай трактоўкі, акцёрскага выканання і мастацкага афармлення. Працэсуючы супраць злачынных сутнасці мілітарызму, ён абуджае ў гледачоў роздум аб маральнай адказнасці кожнага з людзей за усё тое, што адбываецца ў свеце.

Тамара ГАРОБЧАНКА,
кандыдат мастацтвазнаўства.

Сцэна са спенталя.

Фота С. РОХАНА.

ЗАДАНИЕ, якое камандзір атрада даў групе Мікалая Іванавіча, было звычайным для партызан-мінераў. На чыгуны ў раёне Смалярні трэба было правесці дыверсію. Месяца для такой аперацыі ўяўлялася надыходзячым: глухое, бязлюднае. А галоўнае — насып, на якому цягнулася палатно, быў высокі. Калі міна спрацуе як трэба ды варожы эшалон будзе следаваць з вялікай хуткасцю, усе вагоны паліцца пад адхон.

— Толькі будзьце асцярожны, — папярэдзіў Мікалая Іванавіча камандзір атрада. — Усе старанна разведайце, вывучыце сістэму аховы дарогі. Калі ўлікнуць нечаканасці, адыходзіце да бліжэйшай вёскі. Там у нас сувязь. Хлапчына дарогу ў лес ведае.

Папярэджанне асцярагацца Мікалай Іванавіч усвэрняў як авычайнае. Праўда, у атрадзе ён лічыўся бывалым падрыўніком. На рахунку яго групы быў ужо не адзін варожы эшалон, пушчаны пад адхон, і не адзін дзесятка фашысцкіх машын, якія ўзляцелі ў паветра. Аднак на гэты раз заданне было асабліва складанае. Са зброяй, толам і іншым рыштункам партызанам трэба было за дзве ночы прайсці амаль пяцьдзесят кіламетраў па лясных сцежках, абыходзячы варожыя пасты, гарнізоны, і выйсці ў раён, дзе гітлераўцаў аж кішэля, дзе першая памылка падрыўнікоў можа стаць апошняй.

У групу сваю, створаную шэсць месяцаў назад, Мікалай Іванавіч выбраў (з вялікай колькасці жадаючых) самых моцных і стойкіх хлапцоў. Кожны з іх быў здольны весці няроўны паядынак, змагацца да перадапошняга патрона, падкідаючы апошні патрон для сябе. Кожны добра ведаў мясцовасць, умеў арыентавацца ў лясным гушчары, якіх шмат у ваколіцах Мінска.

Сваю баявую сталасць, партызанскую кемлівасць падрыўнікі цалкам праявілі і на гэты раз. Прабіраючыся па лясках і балотах, лавіруючы сярод варожых пастоў і гарнізонаў, яны адолелі паўсотню кіламетраў і выйшлі да чыгуны ў раёне Смалярні.

Высокая трава на ўзлесі надзейна схавала партызан. Тут можна было адпачыць, але часу на гэта не заставалася. Трэба да прыцемак правесці разведку, намесціць шляхі падыходу да «жалезкі» і адыходу ў лес пасля ўзрыву.

Добга і цяпльва назіралі падрыўнікі за чыгункай, пільным вокан «абмацалі» кожную куціну, кожны кусточак на шляху да насыпу. Нічога падзронага не выявілі.

У паветры падзьмула вечаровай прахалодай. Набліжаліся прыцемкі. Па сігналу Мікалая Іванавіча партызаны адзін за адным на-пластунск папаўзлі да насыпу. Першым рухаўся Лёня Матручык — самы малады і самы пільны. За ім услед пайшлі Валодзя з мінай і сам Мікалай Іванавіч. Замакнуўчы быў баец, якога звалі Чубікам.

Мясцовасць на-волейшаму была бязлюдная. Нішто не насцярожвала. І раптам пальцы Лёні разам з травой пампалі тонкую стальную нітку. Дрот? Адкуль ён тут, у няскошанай траве?

Па сігналу Лёні «Стоі!» усе замерлі. Уперад папоўз толькі камандзір. Агледзеўшы дрот, ён асцярожна прымаў вакол яго траву. Высветлілася, што сталая нітка — не проста кавалак, яна прымацавана да чакі міны нацяжнёга дзевяна.

Агледзеўшы і самую нітку, Мікалай Іванавіч вызічаву: пастаўлена яна цядава, не больш як два тыдні назад. Бо раней на гэтым жа ўчастку рабілі дыверсію падрыўнікі з су-

седняга партызанскага атрада. «Ты, Лёня, у сарочцы нарадзіўся!» — падумаў Мікалай Іванавіч, захапляючыся пільнасцю і асцярожнасцю маладога байца. — Гэта ж не проста заўважыць у такой густой траве тонкі, як нітка, дрот...»

А колькі тут яшчэ мін? У якім парадку яны закладзены? Ці паспееш у гэтым разабрацца? Лёня пачка кароткая. Ды і як перайсці ў поцемках поле, дзе на кожным кроку падсцярагаюць смертаносныя сюрпрызы?

Вялікім было жаданне партызан пусціць тут пад адхон варожы эшалон. Але, старанна ўзважыўшы ўсе шанцы, Міка-

ла Іванавіч і Валодзя і Чубік.

Калі з сенцаў мы прайшлі ў палю, маці мая, Ганна Іосіфаўна, ужо ўстала, пачала збіраць на стол яду. І раптам усе застылі прыслухоўваючыся. Па чыгуны, што пралегала паблізу нашай вёскі, пралёсся цягнік. На ўсход, у бок Асіповічаў. З акна можна было разгледзець чараду грузаных платформ.

— Эх, калі б не тое мінае поле, паліцелі б яны ўсе лагаты нагамі, — прамовіў Лёня.

— Добра, затое другі эшалон стане «нашым», — супакоў яго Мікалай Іванавіч.

кавайце, дзе партызан, каторы курыць?

Я кінуўся да мамы, каб засланіць яе сабой, але тут жа адляцеў да сцяны ад моцнага ўдару ў твар. З носа палілася кроў. Не памятаючы сябе, я зноў кінуўся да мамы і закрычаў:

— Гэта мая цыгарка! Гэта я курыў! Я!

Фельдфебель спачатку нават сумеўся. А пасля, схопіўшы мяне за каўнер кашлю, пачаў трэсці і зноў пытацца:

— Ты ёсць курыльчык? Такі маленькі? Дзе твой махорак, які ты курыць?

Махорка ў нас была — засталася пасля дзядулі, які памёр вясной таго ж, 1943 года. Яе я і падаў фельдфебелю, які пачаў уваходзіць у ролю Пінкертана. Ён чамусьці панюхаў самасад і, адлаўшы яго мне, сказаў:

— Куры! Мы будзем паглядзець!

Мне было трынаццаць гадоў. У адрозненне ад іншых вясковых хлапчукоў я ніколі не браўся курыць. Скруціў цыгарку, праўда, умеў. Навучыўся гэтаму для дзядулі, які, хваляючы, настолькі саслабеў, што ледзь варушыў пальцамі.

Пад пільным вокан наваўленага Пінкертана я, стараючыся суніць дрыжачыя рукі, скруціў вялізную цыгарку. Атрымалася гэта ў мяне нішто сабе. Аднак фельдфебель не супакоўся. Шчоўку запальнічкай, паднёс агонь, ледзь не апаліўшы мне твар.

— Куры! — загадаў ён.

Прыкурваючы, я думаў толькі пра адно: каб не закахляцца, не папярхнуцца б! Інакш фашысты разгадаюць маю хітрасць. І тады... Страшна было нават уявіць гэтае «тады»! Вобсы хаты і двара, аблава на ўсёй вёсцы. Арышт усёй сям'і, пабоі, катаванні. І самае жудаснае — партызаны, вымушаны прыняць няроўны бой, не змаглі б тады выканаць сваё заданне.

Увершыню ў жыцці зацягнуўшыся дымам самасад, я адчуў, як ажуржылася галава, як перахапіла дых. Кашаль, стрымліваемы неймаверным намаганнем, раздзіраў горла і грудзі. У скронях застукалі малаточкі. А фельдфебель не зводзіў з мяне насцярожаных вачэй, сачыў за кожным маім рухам. Але менавіта гэты злосны варожы позірк прымусіў мяне сабраць усе сілы, усю вытрымку. Зрабіўшы некалькі зацяжкаў, я пасмялеў, выпусціў струмень дыму проста ў твар свайму кату. А той, адвясціўшы мне яшчэ наву аплывух, раптам рассямяўся. Зарагаталі і салдаты. Ім, відаць, было забавна назіраць, як маленькі хлапчына па-даросламу раскурваў вялізную цыгарку.

Зірнуўшы на гадзіннік, фельдфебель штосьці скамандаваў ахоўнікам. Тая, следуючы за ім, выйшла з хаты і зашпалілася да чыгункі. Відаць, «займаючыся» мной, яны страцілі час для абходу пуці.

Калі небяспека мінавала, я даў волю кашлю. Мяне калаціла, нудзіла. Здавалася, што я лячу ў бяздонне.

Толькі к раніцы ачунаў. А мама ўжо паспела наварыць бульбу, набрала ў градах гародніны і наліла поўную пляшку малака. Усё гэта разам з лустамі хлеба склала ў кошык, і, сказаўшы мне аднесці хлопцам, што хапаліся на таку, сама засталася ў двары «на варце».

На ток я прабраўся нікім не

заўважаным. Расказаў партызанам пра візіт гітлераўцаў, пра цыгарку. Мікалай Іванавіч пахваліў мяне. Але тут жа зрабіў вымову Чубіку, сказаў, што бываламу байцу партызану нельга дапускаць такія прамашкі.

— А цяпер пагаворым аб справе, — сказаў камандзір групы і выклаў свой план.

У плане гэтым адводзілася і мне роля. Я павінен быў разведзець падыходы да «жалезкі» на ўчастку Мачулішчы — Міханавічы і, галоўнае, правесці, ці няма там мін.

— Калі здолеш гэта зрабіць, — сказаў Мікалай Іванавіч, — то ўзарваны эшалон запітам і на твой баявы рахунак.

Ад гэтых слоў у мяне аж дых заняло. Я быў гатовы раз-раз жа ісці ў разведку. Але Мікалай Іванавіч суніў мой запал. Ён падрабізна распытаў пра ахову дарогі, пра тое, як выглядае мясцовасць на ўчастку, выбраным для дыверсіі. А пасля паследавала самае галоўнае пытанне: як жа я буду весці разведку, як праверу, ці не замініраваны падыходы да палатна? Вось тут мне давалося моцна задумацца. І на самай справе, як паводзіць? Я ж не мінер...

Перабраўшы розныя варыянты, спыніў выбар на самым, здавалася, простым. Вырашыў, што да «жалезкі» пойдзе Чорна — наша карова, на якую, на шчасце, ні фашысты, ні паліцаі тады яшчэ не паквапіліся з-за яе нехлямяжага выгляду.

— Карову — у разведчыцы! — здзівіўся Чубік. — Такого яшчэ не было!..

Абараняючы свой план, я даводзіў, што ў лашчыне ля чыгуначнага насыпу трава густая, сакавітая. Там Чорна панасецца ўволю. Калі з ёй нічога не здарыцца, значыць, мін апасацца не трэба. Да таго ж я сам, будучы пры карове, здолею шмат разгледзець.

— А калі натрапіш на фашыстаў? — спытаў Мікалай Іванавіч.

— Скажу, што карова збегла, і я яе шукаю.

— Так гэтаму і быць! — вырашыў Мікалай Іванавіч.

Задума паша ўдалася цалкам. І Чорна, ці мяне самога гітлераўцы не заўважылі. Я старанна агледзеў траву, кусты, канаўкі і нават узлез на адхон. Мін там не было.

* *

Настала ноч. Ідучы за мной, Мікалай Іванавіч і яго байцы невяркіметна перасеклі шашу і спусціліся ў лагчыну, дзе днём пасля наша Чорна. Неба зацягнула хмарами, імжэла. Напую мглу раз-пораз разразалі ракеты, якія пасылалі фашысцкія ахоўнікі. Да насыпу Мікалай Іванавіч мяне не дапусціў, загадаў вяртацца дадому.

— Сваю справу ты зрабіў, — сказаў ён мне. — Цяпер чакай выбуху. Ды перадай прывітанне і наша дзякуй Ганне Іосіфаўне.

Ох, як не хапелася мне расставаша з партызанамі! Але Мікалай Іванавіч прыслешваў мяне. І я пайшоў дадому. Але заснуць, вядома, не мог. Чакаў выбуху.

І выбух грывнуў. Ды такі, што сцены хаты задрыжэлі. А пасля яшчэ адзін — гэта, павінна быць, узарваўся кацёл паравоза.

І сапраўды. Ледзь стала віднець, як гітлераўцы пачалі зганяць жыхароў навакольных вёсак на расчыстку чыгункі. Міна, закладзеная партызанамі, спрацавала як трэба. І пад адхон трапіў нават не эшалон, а цэлы браняпоезд. Магчыма, таму мне было яшчэ цяжэй схаваша ад чужых вачэй сваю радасць, сваю перамогу. Як там не кажу, а ў гэтай перамозе быў і мой уклад. Няхай зусім маленькі, але ўсё ж быў!..

Аляксандр ПАДАБЕД

Першая ВАЦЯЖКА

З УСПАМІНАЎ ПАРТЫЗАНСКАГА СУВЯЗНОГА

лай Іванавіч загадаў групе адыходзіць. А міну, знойдзёную ў траве, падрыўнікі не пакінулі. Лёня Матручык асцярожна выкруціў запар, выкапаў яе, захапіў з сабой. У партызанскай гаспадарцы такая штучка заўсёды карысталася павышаным попытам.

Вярнуўшыся ў лес, група зрабіла кароткі прывал. Парыўшыся з байцамі, Мікалай Іванавіч вырашыў выйсці да дома сувязнога. Весні групу ён даручыў Матручыку, які ўжо быў у гэтай вёсцы і не раз сустракаўся з хлапцом-связным.

Да вёскі партызаны дабраліся апоўначы. Агледзеўшы дом, дзе збіраліся схаваша, правесці суседнія двары. Усюды было ціха. Тады падыйшлі да дзвярэй і стукалі.

Першым стук пачуў я. Прыўзняўся і застыў. Вакол дома цішыня. А можа, мне падалося, што стукваюць у дзверы? Стук, аднак, паўтарыўся. Хто гэта? Фашысты або паліцаі ціха не стукваюць. Яны калоцяць на ўсю моц, б'юць у дзверы прыкладамі. А гэты стук асцярожны, такі, што бліжэйшыя суседзі не пачуюць.

Асцярожна падыходжу да дзвярэй, пытаюся, хто там. Не адказваюць. Тады, паршыце, адважваюся: адкрываю дзверы і бачу сілэтты некалькіх чалавек.

— Сяе мы, Шурка, — спяшаецца папярэдзіць той, хто ўваходзіць у дом першым.

Я па голасу пазнаю Лёню Матручыка. Перапалох мой як рукой зняло.

— Хто дома? Чужых няма? — Няма, — адказаў я. — Толькі мама і сястра.

У сепцах — хонь вока шыкалі. Зачыніўшы шчыльнай дзверы, Лёня разам са сваім мігнуў кішэнным ліхтарыкам, і я, убачыўшы перад сабой маладога мужчыну з наганам на баку, угадаў у ім камандзіра.

— Гэта ты будзеш Шурка? — спытаў ён. — Тады давай знаёміцца. Мяне зывуць Мікалаем Іванавічам. Лёню ты веда-

Маці мая тут жа папярэдзіла партызан, каб яны асцярагаліся аблавы: фашысты, якія ахоўваюць чыгунку, узялі сабе за звычай пасля прайшоўшага цягніка «прачосваць» вёску. Супакоеныя тым, што і на гэты раз не здарылася на дарозе дыверсіі, яны абходзіць хаты, правяраюць жыхароў, а заадно і шыраць па ўсіх кутках, каб што-небудзь сцягнуць.

Мікалай Іванавіч пачаў распытваць Ганну Іосіфаўну, дзе і як ім схаваша, каб перачакаць астатак ночы і ўвесь заўтрашні дзень. Раптам пачуўся стук у шыбу. Гэта Валодзя, які яшчэ раней заняў пост ля нашага дома, даў знак пра небяспеку.

— Бяжыце на ток! — сказаў я партызанам. — Там саломы і сена. А Лёня ведае, як адтуль выбрацца.

Мікалай Іванавіч і яго байцы бяшумна выйшлі з хаты і зіпкі ў цемры. Мама прыбрала са стала хлеб і бульбу, якімі збіралася пачаставаць партызан. Прытоіўшы дыханне, мы прыслушаліся. З вуліцы даносіўся тупат ботаў, моцны грукат у суседнюю хату. Пасля зноў наступіла цішыня. Мы, было, ужо крыху супакоіліся, падумаўшы, маўляў, на гэты раз прайясе... Але зноў пачуўся тупат і моцны стук. Ужо да нас. І толькі маці адчыніла дзверы, як у хату ўвалілася плойма фашыстаў. Аслепленыя яркім святлом іх ліхтарыкаў, мы забіліся ў кут. А гітлераўцы адчынілі шафу, пакорпіліся ў куфры. Пасля адзін з іх, той, што з нашымі камі фельдфебеля, спытаў маці:

— Партызан нікі? — Нікі партызан, — адказала мама.

Фашыст яшчэ раз павадзіў промнем ліхтара ва ўсе куткі, пасля пакіраваў яго на падлогу. А там ляжала недакураная самакрутка, у спешцы кіпутая Чубікам.

Падняўшы акурка, фельдфебель агледзеў яго і з урачыстым выглядом паклаў на стол.

— Гэту цыгарку так курыць? — спытаў ён. — І, пацаліўшы на маці аўтамат, закрычаў. — Ад-

У СКЛАДЗЕ савецкай алімпійскай каманды ў Манрэалі былі прадстаўнікі ўсіх саюзных рэспублік нашай Айчыны. Сярод іх — лешыя спартсмены Беларусі.

У першы ж дзень Алімпіяды адбылася камандная шасейная гонка веласіпедыстаў. У чацвёрцы савецкіх веласіпедыстаў быў і мінчанін Уладзімір Камінскі. Каманда, выступаючы ў традыцыйных ярка-чырвоных кашулях, хутчэй за ўсіх прайшла шматкіламетровую дыстанцыю і заваявала залатыя медаль.

Так быў адкрыты лік залатых медалёў, атрыманых савецкімі спартсменамі.

Уладзімір Камінскі — ураджэнец вёскі Цянкі Мінскага раёна, па спецыяльнасці тэхнік-электрык. Не раз удзельнічаў ва ўсесаюзных і міжнародных спаборніцтвах. Але лепш за ўсё Уладзімір працягваў сябе ў камандных спаборніцтвах. Так было і ў Манрэалі, калі ўпершыню беларускі веласіпедыст стаў чэмпіёнам Алімпійскіх гульніў.

Гродзенская студэнтка, заслужаны майстар спорту Вольга Корбут вядома ва ўсіх краінах свету. У час турніра па Амерыцы беларуская спартсменка настолькі пакарыла шматтысячных гледачоў, што ў ЗША былі створаны дзесяткі жапохых гімнастычных клубаў, якія носяць імя Вольгі Корбут. Выдатна выступіла Вольга і ў Манрэалі. У складзе савецкай ка-

мандрэалі ў вострай спартыўнай барацьбе з балгарамі Стойчавым і Благоевым Валерыя Шарый дабіўся залатога медаля чэмпіёна.

Шмат гадоў славіцца беларуская школа фехтавання. Заслужаныя трэнеры СССР муж і жонка Герман і Ларыса Бокуны выхавалі нямала чэмпіёнаў. Заслужаны майстар спорту, чэмпіёнка XIX і XX Алімпійскіх

ЧЫТАЧ ПРОСІЦЬ РАСКАЗАЦЬ

Упершыню ў фінале бегу на 400 метраў з бар'ерамі прыняў удзел савецкі лёгкаатлет. Гэта быў гамільчанін Яўген Гаўрыленка. У вострай барацьбе Яўген быў на фінішы трэцім і ўзнагароджаны бронзавым медалём.

Асабліва хочацца адзначыць поспех маладога майстра спор-

скі заваяваў залаты медаль, а ў завяршаючым фінішы весляроў Уладзімір Раманоўскі таксама ўзяў пспех савецкіх спартсменаў залатым медалём. Савецкія алімпійцы дабіліся трыумфальнай перамогі па ўсіх паказчыках. Маладосць нашай Радзімы ўзнагароджана 47 залатымі, 43 сярэбранымі і 35 бронзавымі медалямі. У неафіцыйным камандным заліку зборная СССР набрала найбольшую колькасць ачкоў. Немалы ўклад у агульную перамогу савецкіх спартсменаў унеслі і беларускія алімпійцы. Яны атрымалі больш за 70 залатых ачкоў, а трынаццаць з іх узнагароджаны 17 алімпійскімі медалямі, у тым ліку 7 залатымі.

Горача спадзяёмся, што і ў будучыя Алімпійскіх гульніх у камандзе Савецкага Саюза зноў паспяхова выступяць беларускія спартсмены. На заваяуюць новыя медалі, стануць прызёрамі Маскоўскіх Алімпійскіх гульніў.

Юрый БАГУШЭВІЧ.

УКЛАД БЕЛАРУСКІХ АЛІМПІЙЦАЎ

манды яна была ўзнагароджана залатым і сярэбраным медалямі.

Штангіст Валерыя Шарый носіць ганаровае званне заслужанага майстра спорту. У 1972 годзе беларускі спартсмен няўдала выступіў у XX Алімпійскіх гульніх. Але гэтая няўдача не дэмаралізавала Валерыя. За чатыры гады ён неаднаразова ўстаўляў імя ўсесаюзных і сусветных рэкорды сярод штангістаў сярэдняй вагі. У

гульніў мінчанка Алена Бялова і Віктар Сідзяк, які таксама носіць шматлікія званні чэмпіёна, зноў былі мацнейшымі срод фехтавальчыцкаў свету. Яны ўзнагароджаны залатымі алімпійскімі медалямі. Сярэбраную ўзнагароду атрымаў мінчанін раірыст Аляксандр Раманькоў. А Алена Бялова і Віктар Сідзяк, апроча залатых медалёў за каманднае першынство, атрымалі бронзавыя медалі ў асабных спаборніцтвах.

ту гродзенскага весляра Уладзіміра Раманоўскага. У байдарцы-двойцы разам з Сяргеем Нагорным ён удзельнічаў у спаборніцтвах на дзюво дыстанцыях. У гонцы на 500 метраў савецкі экіпаж заваяваў сярэбраны медалі. Затым весляры зноў выйшлі змагацца на кіламетровую дыстанцыю. На фінішы наш экіпаж быў першым. Так і атрымалася, што ў першы дзень гульніў беларускі веласіпедыст Уладзімір Камін-

БІБЛІЯТЭКІ Ў СТАНОВІШЧЫ ПАСЫНКАЎ

Хаос і беспарадак пануе ў бібліятэках «вечнага горада» — да такога вываду прыйшлі ўдзельнікі нядаўняй сустрэчы прадстаўнікоў мясцовых органаў улады, культурнай грамадскасці Рыма, спецыялісты кніжнай справы.

Выступаючы на гэтай сустрэчы, член абласной джунты Ланца па пытаннях культуры камуніст дэ Маура адзначыў выключна сур'ёзныя недахопы ў рабоце грамадскіх муніцыпальных бібліятэк. У італьянскай сталіцы іх налічваецца ўсяго 30. З іх толькі 14 больш-

менш адпавядаюць патрабаванням бібліятэчнай справы. Астатнія — простыя пункты выдачы кніг.

Чытачы-студэнты, спецыялісты вымушаны працаваць з кнігай у дрэнна асветленых чытальных залах. Яны адкрываюцца ўсяго на тры гадзіны,

тры разы на тыдзень, выключаючы нядзелі.

На сустрэчы высветлілася, што агульная колькасць бібліятэчных кніг, якія знаходзяцца ў распараджэнні трохмільённага насельніцтва Рыма, ледзь дасягае 150 тысяч экзэмпляраў. У бібліятэках практычна няма ўліку кніжнага фонду і каталогаў. Абслугоўваючы персанал у асноўным складаецца з вартуўнікоў і іншых другарадных муніцыпальных служачых.

Н. ЦЯЦЕРЫН, нар. ТАСС.

МІЖНАРОДНЫ КОНКУРС БАЛЕТА

Восьмы Міжнародны конкурс балета ў Варне запомніцца тым, што ў ім удзельнічала рэкордная колькасць танцораў — 118 чалавек з 27 краін пяці кантынентаў. Гэта шматграннасць талентаў надала конкурсным вечарам характар цудоўных балетных спектакляў.

І на гэты раз больш стабільна і на высокім прафесіянальным узроўні выступілі савецкія артысты — восем чалавек, якія адыгралі раўнаючую ролю ў правядзенні конкурсу на высокім узроўні. Добра паказалі сябе прадстаўнікі ЧССР, Венгрыі і, асабліва, Румыніі, а таксама асобныя ўдзельнікі з Францыі, Канады, ЗША, Бельгіі.

Вось што скажаў старшыня міжнароднага журы, галоўны балетмайстар Вялікага тэатра прафесар Юрый Грыгаровіч: «Варна — гэта сцэна, якая дае выключныя магчымасці для су-

стрэч розных балетных школ і напрамкаў у галіне класічнага танца, магчымаць абмену харэаграфічнага вопыту, гэта гляздо, з якога вылятаюць майстры на сусветныя падмосткі балетных сцэн».

Намеснік старшыні журы — прыма балерына Аліса Алонса з Кубы параўноўвае варненскі конкурс з «жывым арганізмам, які дае свету свой багаты плён».

Уладальнікам залатога медалю і першай прэміі стаў румынскі танцор Марын Байору, сярод мужчын старэйшага ўзросту. Ён прымаў удзел у конкурсах і ў 1972 і 1974 гадах. «Адзін год спецыялізацыі ў Ленінградзе, сувязь з рускай балетнай школай у многім дапамагалі майму поспеху», — расказаў ён.

Сярэбраны медалю быў удастоены Міхаіл Крацівін, а бронзавы атрымаў Валерыян Казлоў — абодва прадстаўнікі Савецкага Саюза.

Чацвёртай ўзнагарода была прысуджана Любаміру Кафке з Чэхаславакіі. Пятае месца заняў Мікалай Фёдарав з СССР.

Першы прыз сярод жанчын старэйшага ўзросту не быў прысуджаны нікому. Другое месца падзялілі паміж сабою Хана Влашылава з ЧССР і Ларыса Васілеўская-Мацюшына з СССР. Хана Влашылава — уладальніца залатога медалю VI конкурсу ў Варне (1972 г.), як прадстаўніца маладшага ўзросту. Ларыса Мацюшына выхаванка Новасібір-

скага харэаграфічнага вучылішча. З 1969 года яна салістка Новасібірскага тэатра оперы і балета.

Трэцяе месца заваявала Ілдзіка Пангор з Венгрыі.

Выхаванка Ленінградскага харэаграфічнага вучылішча балгарская балерына Паўліна Голева заняла чацвёртае месца, падзяліўшы яго з Лія Чарльз з ЗША.

У групе дзючынак маладшага ўзросту залаты медалю конкурсу і першы прыз атрымала восемнаццацігадовая Аля Міхалчанка — СССР, якая год назад скончыла Маскоўскае харэаграфічнае вучылішча і цяпер працягвае навывшай сваё майстэрства. Другі сезон яна выступае на сцэне Вялікага тэатра.

Другую ўзнагароду атрымала Сільвія Шэвалье з Канады, трэцюю — Інэса Думпо — СССР.

Уладальнікам спецыяльнага прыза Маладзёжнай арганізацыі Варны — дыплама і медалю — стаў шаснаццацігадовы Патрык дзю Пон з Францыі, які пачаў выступаць у балете з васьмігадовага ўзросту.

Сярод будучых маладых балетных майстроў сваё месца ў класіфікацыі заняў і самы малады прадстаўнік з Балгарыі Ясен Выхчанаў, які заваяваў трэцяе месца. Ён вучыўся ў Ленінградзе ў вядомага педагога Басва.

Традыцыйны прыз савецкага штогодніўніка «Неделя» быў прысуджаны Паўліне Голевай — Балгарыя.

Марын БОНЧАУ, «Сафіл-прэс».

ТЭАТР ЗМАГАЕЦЦА

«Чылі 1973» — так называецца п'еса, якую ставіць у Лондане «Тэатра папулар чылена». Тэатр малады: яму крыху больш за год. Маладыя і яго актёры. Але за плячыма кожнага з іх гады ўпартай барацьбы — спачатку ў падтрымку ўрада Народнага адзінства С. Альенде, а пасля крывавага перавароту — за ліквідацыю фашысцкага рэжыму, аднаўленне дэмакратыі.

«П'есу «Чылі 1973» пісалі

ўсе ўдзельнікі трупы. Яна расказвае пра пакуты чылійскага народа пад прыгнётам дыктатуры Піначэты, пра жахі кашчэлагаў, сеткай якіх накрылася дзяржава Чылі, пра барацьбу, якую ў глыбокім падполлі вядуць патрыёты. П'еса ў многім дакументальная, — тлумачыць Рос Гільдэн, кіраўнік трупы. — Многія ж з нашых актэраў нічога нядаўна самі былі вязнямі засцэнкаў Піначэты.

«Мяне схалілі праз некалькі

дзён пасля перавароту». — расказвае Сергіо Лідзі, у мінулым настаўнік, а цяпер актёр, які паўтара гады знаходзіўся ў канцлагерах, шмат месяцаў ён правёў у адзіночцы.

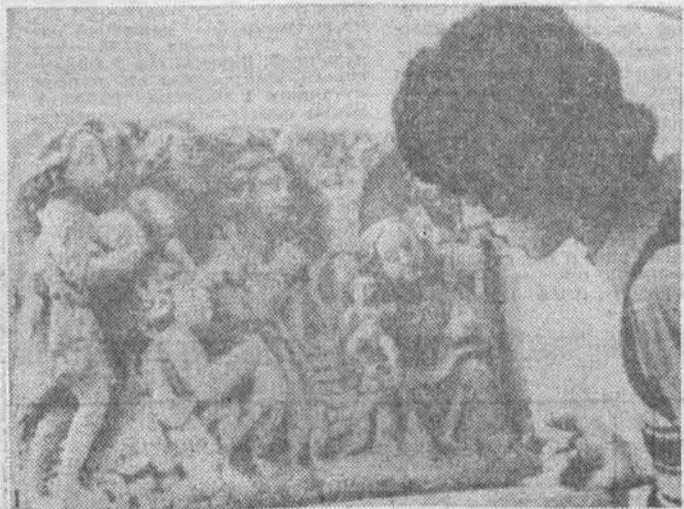
Лідзі аказаўся ў ліку тых, каго Піначэт вымушаны быў вызваліць у выніку магутнай кампаніі салідарнасці і пратэсту, якая разгарнулася ва ўсім свеце. «Словы глыбокай удзячнасці, — працягвае Сергіо, — ад мяне асабіста і маіх калегаў па тэатру і ад усіх чылійскіх патрыётаў я хачу сказаць Савецкаму Саюзу, які, абатраючыся на свой міжнародны аўтарытэт, шмат зрабіў і робіць для таго, каб наша радзіма зноў стала свабоднай».

Пра неацэнную падтрымку чылійскіх патрыётаў з боку СССР і іншых сацыялістычных дзяржаў гаворыць таксама Х'юга Медзіна. Гэты адзін з трупі актёраў-прафесіяналаў выконвае ў спектаклі вядучую ролю — прафасюзнага ваяжак Мануэля Карыда, які гіне ў турэмных засценках. Х'юга, як і Лідзі, быў кінуты ў канцлагер неўзабаве пасля перавароту. «Часам нам удавалася слухаць перадачы маскоўскага радыё, — гаварыў ён. — Яны натхнілі нас, пераконвалі, што ўсе прагрэсіўныя сілы свету на чале з вялікім Савецкім Сюзам выступаюць на нашым баку, на баку патрыётаў».

«Мы цяпер далёка ад радзімы, — падкрэслівае Х'юга Медзіна, — але і тут, у Лондане, або ў паездках мы працягваем змагацца. Мастоцтва — гэта ж таксама зброя».

А. ШАЛЬНЭУ, нар. ТАСС.

Лондан.

У Варшаўскім нацыянальным музеі ўпершыню ў Польшчы арганізавана выстаўка «Мастоцтва Іспанскага сярэдняв'яноўля», на якой паказана некалькі дзесяткаў экспанатаў з прыватнай калекцыі мадрыдскага аматара. Гэта рэчы, якія адносяцца да XII—XVI стагоддзяў, галоўным чынам, раманская і гатычная разьба па дрэву і камені, ікарны і разныя вырабы. На здымку: каменны барэльф з паліхромным роспісам «Панланне пастыраў», XV стагоддзе.

НАДРУКАВАНА

Ў «НАСТАЎНІЦКАЙ ГАЗЕЦЕ»

У нумары за 31 ліпеня — перадавы артыкул «Важнейшая справа прафасюлаў». Змешчаны пераказ паведамлення ЦСУ БССР аб выкананні планаў развіцця народнай гаспадарні рэспублікі ў першым паўгоддзі 1976 года.

Пад рубрыкай «Ранішні XXV з'езда КПСС — у жыццё!» друкуецца матэрыял спецыяльнага карэспандэнта газеты А. Куліцкага «Сенні і заўжды».

Тэма артыкула Я. Дайлідовіча «У. І. Ленін і ініга».

Трэцяя старонка тэматычная — «Сельская школа: новыя дзгляды».

На чацвёртай — матэрыялы, што змешчаны пад рубрыкай «Далей глядзі: навіны навукі і тэхнікі, літаратуры і мастацтва».

Перадавы артыкул «Кіно — на службу выхавання», матэрыял рэзю «Настаўніцкай газеты» і «Вячэрняя Мінска» — Школьнае званонне «намае...» разнастайныя інфармацыі на

першай старонцы нумара за 4 жніўня.

Другая старонка тэматычная — «Аб слябах-таварышах». Тут змешчаны пісьмы ў газету.

Пад рубрыкай «Кірунак» — артыкул загадчыцы кабінета замежных моў Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў Л. Яцкоўскай «На вялікім прыкладзе».

Пытанні прафарынтацыі ўзнімае ў артыкуле «Лужкоўскае поле» Л. Лабачэўскай.

Студэнтка пятага курса факультэта журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна С. Шыдлоўская выступае з нарысам «Звычайны лёс».

Метадыст Рэспубліканскага метадычнага кабінета Міністэрства асветы БССР А. Зусьноў, рэцэнзуе брашуру настаўніка Рудзенскай школы У. Верашча на «Кабінет геаграфіі ў школе», што выйшла ў выдавецтве «Народнае асвета».

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

РОЛЯ ДАРУЧАНА МХАТАЎЦУ

З ЛЮБОЮ ДА РОДНАГА КРАЮ

ПАМЯТНЫ МЕДАЛЬ

КАНЦЭРТ ЛЯ ВЕЧНАГА АГНЮ

На прыступках шырокай лесвіцы, што вядзе да Вечнага агню мемарыяла героям былой Пінскай ваеннай флатыліі, размясціўся аркестр, хор і салісты. А вакол, колькі мог ахапіць позірк, сталі рабочыя, калгаснікі, рачнікі, школьнікі. Велічна і горда ўзляталі ўвышыню акорды «Урачыстай уверчурцы» Шастаковіча, поўныя высокага грамадзянскага пафасу.

— Гэты канцэрт — адна з самых яркіх падзей гаспадарства года нашага калектыву, — гаворыць галоўны дырыжор Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР Я. А. Вошчак. — Яго выхваляючая роля як для слухачоў, так і для выканаў-

цаў неацэнная. Узаемна ўзбагачальнымі былі таксама шэфскія выступленні і творчыя сустрэчы з рабочымі і служачымі Пінскага камбіната верхняга трыкатажу, калектывамі іншых прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў.

Жыхары Пінска ўпершыню прымалі на сцэне новага Палаца культуры балетную і оперную трупы. Вельмі цёпла тут былі сустрэты «Лебядзінае возера», «Кармэн-сюіта», «Травіята», «Севільскі цырульнік» і іншыя спектаклі. Майстры оперы і балета выступілі таксама перад працоўнымі Гродна і прыгарадных вёсак.

БЕЛТА.

РЭДКІ ЭКСПАНАТ

Багатая экспазыцыя вылучэнчага мастацтва ў Гомельскім абласным краязнаўчым музеі. Есць тут палотны І. Крамскага, П. Сухадольскага, І. Машкова і іншых майстроў рускага жывапісу.

У фондзе музея захоўваецца памятны медаль Рубенса. На адным боку адлюстраваны бюст вялікага мастака, а на другім — помнік Рубенсу з надпісам на лацінскай мове (у перакладзе гэта азначае: «Рубенсу — грамадзяніну ўзведзена дзяржавай статуя»).

Навуковы супрацоўнік аддзела нумізматыкі Дзяржаўнага Эрмітажа Я. Шчуркіна, даючы кансультацыю, растлумачыла, што медаль быў адліты ў гонар адкрыцця помніка мастаку ў Антверпене ў 1840 годзе.

Хутка і гэты рэдкі экспанат убацаць шматлікія наведвальнікі музея.

На здымку: бюст мастака Рубенса на медалі.

Тэкст і фота
М. ГАТЮКІНА.

Пётр Вельямінаў за кадрам і ў кадрах

Творчасць папулярнага артыста, які працуе ў МХАТ, Пётра Вельямінава добра вядома глядачу не толькі па спектаклях, але і па шматлікіх мастацкіх і тэлевізійных фільмах. Пасля таго, як ён з'явіўся ў шматсерыйнай тэлевізійнай мастацкай стужцы «Цені знікаюць апоўдні», артыста літаральна закідалі пісьмамі дарослых і юных тэлегледачы. Яны дзякавалі Вельямінаву за ярка і праўдзіву сыграную ролю калгаснага старшыні Захара Бальшакова. Першы раз мне давялося сустрэцца з Пётрам Вельямінавым у адным з павільёнаў «Беларусьфільма», дзе ён здымаўся ў ролі былога саветскага лётчыка ў карціне рэжысёра С. Траццякова «Спытайся ў сабе». Таму, хто ні разу не прысутнічаў на здымках фільма, цяжка адразу разабрацца ў спакойнай, крыху замаруджанай атмасферы, што пануе ў павільёне. Акцёр павольна праходжаюцца па-за асвятляльнымі прыборамі, паўтараюць тэкст, рэжысёр раіцца з аператарам... Вельямінаў адзін у куточку. Чытае газету. Выцям яго «усё гэта» і не датычыцца. Калі ж гучыць каманда «Падрыхтавацца да здымак!», яго адразу нібы падмілілі. Не прайшло і хвілінкі — перад намі стаяў наспірожаны, увесё «у сабе» чалавек — Шчарбакоў. Яму зараз працягваюць суровы судовы прыгавор... Пазней, калі апізад быў удала заняты, на маё пытанне, як яму ўдаецца так хутка ўвайсці ў вобраз, Вельямінаў адказаў:

На мой погляд, актёр павінен прыходзіць на пляцоўку ўжо з гатовай, выпананай роляй. І ўсё, што ён назавасць «домашнім», павінна максімальна выліцца перад камерай...

Так, сапраўды, калі ўважліва прыгледзецца да роляў, сыграных у апошні час актёрам, то няцяжка пераканацца, што ён

заўсёды застаецца верным сабе, «выліваецца» на экране. Яго героі ў стужках «Іванаў Кацер», «Камандзір шчаслівага шчупака», «Шпак і ліра», «Аповесць пра чалавечае сэрца» — людзі простыя, адкрытыя, ад-

даныя сваёй справе, роднай зямлі — прымуслілі паверыць ім. У жыцці часта здараецца так, што глядачы атоесамліваюць вобраз, уваасоблены артыстам з ім самім, з яго асабістым «я». Мне здаецца, што і Пётра Сяргеевіча Вельямінава гэта датычыцца таксама. Чалавек нялёгкага лёсу ў мастацтве — ён, перш чым стаць актёрам, зведзе іямала пра-

фесій і ўваў ад кожнай з іх штосьці патрэбнае мастаку. Ці не таму ён так ладобны ў звычайным жыцці да сваіх акраінаў герояў? У яго словах няма няшчырасці, фальшы, ён не любіць гучных, напышлівых фраз. У перапынках паміж здымкамі Пётра Сяргеевіча можна бацьчыць разам з актёрам Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Барысам Уладзімірскім. Прадстаўнікі розных актёрскіх школ, якія вельмі хутка знайшлі, як кажуць, агульную мову, сталі выдатнымі партнёрамі на здымачнай пляцоўцы. Паўгул Вельямінаву вельмі падабаўся нашы беларускія актёры-купаляўшы.

— З імі іграць лёгка і проста, яны думаюць як на сцэне, так і ў павільёне. У іх цудоўныя тэатральныя спектаклі. — гаворыць ён...

Майстры беларускай сцэны засталіся вельмі задаволеныя сваім партнёрам. Неўзабаве Пётр Вельямінаў быў запрошаны на «Беларусьфільм» для здымак у новай пяцісерыйнай тэлевізійнай мастацкай стужцы «Чырвоная мяцеліца» па сцэнарыю А. Петрашкевіча і У. Халіпа (рэжысёр М. Пташук), якая расказвае аб барацьбе беларускай моладзі супраць фашысцкага захопнікаў. І тут актёр застаўся верным сабе — стварае вобраз яскрава, запамінальны, непадобны да папярэдніх. Акрамя таго, ён цяпер здымаецца на кінастудыі «Ленфільм» у рэжысёра Уладзіміра Феціна ў стужцы «Салодкая жанчына» а таксама ў чэшскага рэжысёра Іозефа Вавры на кінастудыі «Варшава» у карціне «Вызваленне Прагі», дзе іграе ролю праслаўленага саветскага падкавода, генерал-падпалкоўніка танкавых войск Лешчынкі.

Ліпеньскім вечарам, калі закончыўся здымачны дзень, разам з Пётрам Сяргеевічам мы выйшлі за вароты студыі на Ленінскі праспект.

— У Мінску я быў неўзабаве пасля вайны, — задуменна сказаў Вельямінаў. — А цяпер нось прыехаў і не пазнаў горад. Яны тут людзі гасцінныя, добрыя, шчырыя... Сюды вабачь вярнуцца зноў.

С. ВІКТОШЫН.

З АРХІВНЫХ ПАЛІЦ

Лёс Рамуальда Падбярэскага

Да ліку найбольш ранніх беларускіх літаратуразнаўцаў, краязнаўцаў і публіцыстаў адносіцца Рамуальд Друцкі-Падбярэскі, які шмат у якіх галінах ведаў першым прыступіў да рашэння важных праблем. У прадамове да «Шляхціца Завальня...» Я. Баршчэўскага даў агляд нявольна беларускай літаратуры. Спрабаваў вызначыць паўночную мяжу Беларусі ў раёні Асвеі, Себежа, Невеля. Напэўна, ён быў першым у справе вывучэння старажытных беларускіх прозвішчаў тыпу Снарына, Пузына, Зарэмба...

Ян публіцыст, А. Падбярэскі падзяляў рэвалюцыйна-дэмакратычныя погляды В. Вялічынскага, А. Герцэна, Сябраваў з Т. Шаўчэнкам і Э. Жалігоўскім. З антыфеадалных пазіцый выступіў у сваіх «Пісьмах аб Беларусі», паказаўшы жудаснае становішча селяніна. Дэмакратычны кірунак думак знаходзім і ў іншых публікацыях гэтага аўтара.

Багачцем краязнаўчага матэрыяла вызначаецца яго нарыс пра Барысаў, «невялікі драўляны гарадок, ажыўлены вечна рухавай прыстанню». Падбярэскі даў гісторыю, апісаў помнікі старыны, якія пазней былі разбураны, як напрыклад, заман. Ён адзін з першых указаў на той факт, што Барысаў быў закладзены ў 5-6 вярстах на поўнач ад сучаснага горада (гэта значыць там, дзе зараз сядзіба саўгаса «Стара-Барысаў»). Нядаўна археолаг Г. Штыхаў сваімі раскопкамі пацвердзіў гэтае прадбачанне Р. Падбярэскага, сапраўды знайшоўшы

рэшткі старажытнага паселішча.

Сваю любоў і павагу да роднага краю Р. Падбярэскі выявіў тымі ціннымі матэрыяламі, якім ён даваў дарогу ў рэдагуемых ім перыядычных выданнях. Словам, яго талент і энергія шмат ішч абяцалі роднаму краю. Па-іншаму ж распарадзіўся лёс.

Без цені страху Друцкі-Падбярэскі, ужо вопытны літаратар, узяўся за выданне ў 1849-1850 гадах «Навукова-літаратурнага альманаха», які, як назавуць пазней жандарскія чыноўнікі, з'явіўся «предсудительным сочинением». Вядома, што за гэты альманах ён быў арыштаваны і высланы ў Архангельскую губерню. Ян правільна піша даследчыца Н. Махнач «артыкулы, якія былі змешчаны ў «Паментніку» не ўтрымлівалі прамых заклікаў да бунту, то само па сабе з'яўляліся некаторых з іх было бунтам супраць урадавых пастановаў... Хача і да гэтага часу Падбярэскі быў у полі зроку паліцыі.

І тут, каб лепш уявіць Р. Падбярэскага звернемся да матэрыялаў Архангельскага абласнога архіва, дзе 125 гадоў назад фіксаваўся кожны крок і слова беларускага публіцыста. Паводле запісаў следчых органаў Р. Друцкі-Падбярэскі паходзіў са шляхты Токскага павета Віленскай губерні. За выданы ў Вільні альманах або «Паментнік» з 19 студзеня 1850 года быў пад нагляддам паліцыі, але і гэтага мала, каб не мог умоціць «путаницю в непольнне умы и рождать пагубное желание произвести в крае беспорядки», яго 31 мая 1851 го-

да вывезлі ў Архангельск пад «бессрочный гласный надзор полиции». Па дакументах канцелярыі Архангельскага цывільнага губернатара арыштаванаму было 36 гадоў ад роду, халасты; харантарызаваўся як чалавек добрых паводзін у вобrade жыцця някога «нічога прядосудительного не обнаружено».

Мясцовое начальства рашыла выкарыстаць яго літаратурны талент на службе памочніка рэдактара «Архангельскіх Губернскіх Ведомостей», каб мог сам прахарчывацца.

У вольны час, някога так мала было, чытаў інігі. Аднак і гэтае панаранне аказалася «слабым». Р. Падбярэскага адправіў у Шанкурск, што на рацэ Вага, левы прыток Паўночнай Дзвіны, пазбавіўшы ўсялякі магчымасцей займацца літаратурнай працай, з толькі «чорнай надзвычайнай работай, ад якой і пракарміваўся». 25 сакавіка 1854 года пераслаў яго ў Пінегу той жа Архангельскай губерні.

Дзіні клімат Поўначы і яшчэ больш дзікім абыходжанні з прагрэсіўным выданнем альманаха разбілі яго маральна і ён, нз вытрымаўшы душэўнай нагрукі, 5 снежня 1854 года заар'яець. Вярнуў яго ў Архангельск, выдзеліўшы «15 напеон сучасных і паўтара рубля ў месяц кватэрных».

Памёр 10 кастрычніка 1856 года ў Архангельскай псіхіятрычнай бальніцы, 120 гадоў таму назад.

Г. КАХАНОУСКИ,
намеснік дырэктара
абласнога краязнаўчага
музея.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856

АТ 01352

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вылучэнчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатолий ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара],

Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар],

Рыгор ШЫРМА.